

Ujút

Irodalmi és kritikai szemle

Szerkeszti: MÁRKUS BLADÉL

III. évfolyam. 1933. VI.

Tartalom:

Heinrich Mann:

*Az antiszemitizmus
lélektana*

J. Perez:

A kitaszított

Dr. N. M. Gelber:

Warder Cresson

Sós Endre:

Ellenzék nem ellenség

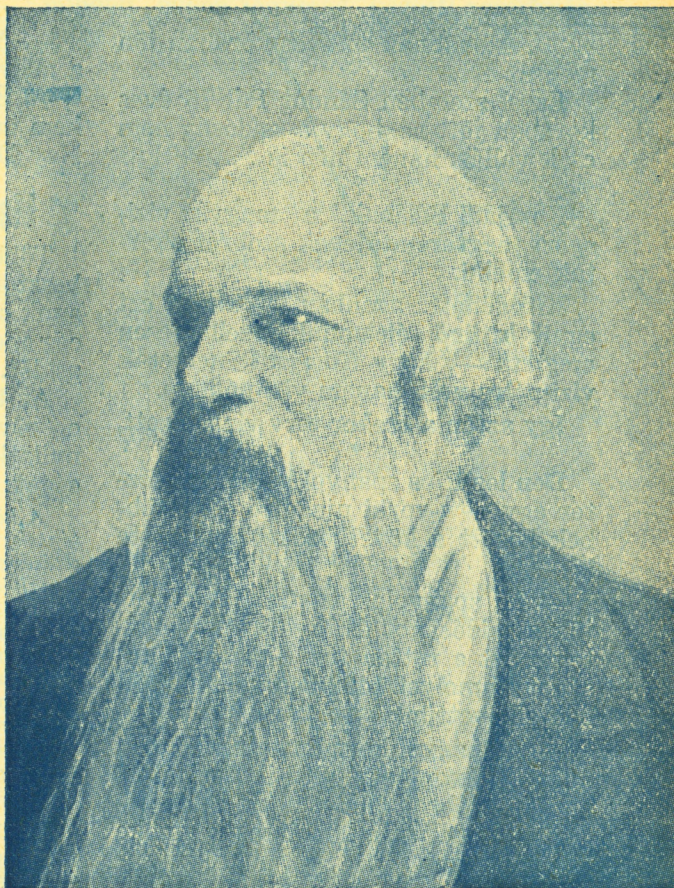
Ujvári Péter:

Elégett csipkebokor

Csermely Gyula:

Inzer rebbe ...

*és sok érdekes riport
és értékes cikk.*

LAWRANCE OLIPHANT.

Makótól-Jeruzsálemig

A Pesti Izr. Hitközség mult héten megtartott évfárá közgyűlésén Sándor Pál a következőket mondta:

„Minden országnak olyan a zsidósága, mint amelyet megérdemel . . .”

Sohase hittük volna, hogy a nagy magyar zsidó politikusnak ilyen rossz véleménye van — Magyarországról.

*

Ugyanő Kairóban is volt.

Midőn a múzeumban meglátta Ramsest, a zsidóüldöző fáraót — saját bevallása szerint — a következőket mondotta:

„Te nagy király! Itt áll előtted egyik késői sarja annak a népnek, amelyet el akartál pusztítani. Lám: mi megmaradtunk . . .”

. . . A svábnak 40 éves korában jön meg az esze . . .

Ezzel szemben Sándor Pál 75 éves korában jött rá, hogy a zsidóság nem csak vallás, hanem nép is . . .

*

Komjádi Bélának, a magyar vízisport megteremtőjének szobrot akartak emelni.

Kitudódott azonban, — amint ezt egyik kitűnő élclapunk szellemesen megírta —, hogy Komjádi nemcsak vízi-pólos volt, hanem vízi-pólis is.

Igy aztán a szobor-terv vízbe esett.

*

Don los Rios spanyol külügyminiszter egy new-yorki újságíró előtt többek között a következőket jelentette ki:

— Mi spanyolok szívünkben szeretjük a zsidóságot és igyekszünk jóvátenni azt a rettenetes igazságtalanságot, amelyet 1492-ben velük szemben elkövettünk.

— A spanyol kormány elhatározza, hogy Maimonidesz 800-ik születésnapján szobrot állít a nagy zsidó tudósnak, amelyet a köztársaság elnöke fog leleplezni . . .

*

Felix Salten, az osztrák Pen Club elnöke, a „Neuer Mensch auf alter Erde” szerzője, a német delegátusok pártjára állott és amikor a német ese-

mények tárgyalása miatt az osztrák delegátusok tüntetően kivonultak a teremből, ő is velük tartott.

Egyik előkelő külföldi lap ezt eképpen regisztrálta:

„Felix Salten, a solid-semita — solid-arisch lett . . .

*

V. Károly császár mondta: a spanyol értelmesebbnek látszik, mint amelyen, a francia értelmesebb, mint amelyennek látszik, az olasz értelmesebbnek látszik és az is, a német nem látszik értelmesebbnek és nem is az.

*

Ney Dávidtól, az operaház egykori híres basszus-művésztől megkérdezte egy lipótvárosi asszony:

— Mondja mester: honnan veszi a mély cét?

— Én egyáltalán nem veszem. Nekem megvan . . . felelte mosolyogva Ney Dávid.

Meinl Gyula rt. mosakszik!

Több olvasónk kérdésére a szerkesztői üzenetekben legjobb tudomásunk szerint megírtuk, hogy a Meinl-cég még véletlenségből sem alkalmaz zsidót.

Az Uj Ut publicitását dicséri, hogy e rövidke hirdetésünk a következő nyilatkozatra kényszerítette a Meinl-céget:

A közelmúltban különböző kísérletek történtek, amelyek felekezeti politika érvényesítésével gyanúsították vállalatunkat és annak elnökét. E földre nem érthetően célozatos híresztelések merőben alaptalanok. Sem társaságunkat, sem annak elnökét semmiféle felekezetpolitikai szempont semmiféle ténykedésben nem vezette és ezentúl sem fogja vezetni. Egyetlen politikánk, hogy a közönségnek a legjobb árut a legelőnyösebb feltételek mellett szolgáltatassuk.

Kelt Budapesten, 1933. június 18.

Meinl Gyula Kávébehozatali R.-T.

Bennünket egyáltalán nem érdekel az, hogy a Meinl-cég felekezeti szempontból miképpen nevezi — a kávét.

Mi csupán azt állítottuk, hogy a Meinl-cég zsidó alkalmazottat nem tart.

És ezt változatlanul fenn is tartjuk.

Kavarodás az Új Út vándordíja körül.

1932. november havában mutatkozott be először az idei évadban a temesvári **Hazamir** zsidó dalárda.

A bemutatón jelen volt **Márkus Aladár** főszerkesztőnk is, aki lelkesedésből értékes vándordíjat állított fel és ezt dr. **Weisz Artur** ügyvéd útján a temesvári **Hazamir** vezetőségéhez juttatta.

A vándordíjjal kapcsolatban a következő levelet kaptuk:

Mult év november havi b. szemlájükben olvastam, hogy **Márkus Aladár** főszerkesztő úr vándordíjat állított fel azzal a céllal, hogy az, a romániai „**Hazamir**”-ok minden évben egymás közötti versenyén a legjobb dalárda birtokába kerüljön.

A vándordíj b. lapjuk hiradása szerint jelenleg a temesvári **Hazamir** birtokában van.

Minthogy a temesvári **Hazamir** mind-ezideig még említést sem tett a vándordíjról, tisztelettel kérnék erre vonatkozóan felvilágosítást.

Egyben bátorkodom az országban működő zsidó dalárdákról némi felvilágosítással szolgálni.

Csernovitz-ban van a legrégibb és a legerősebb zsidó dalárda.

Három évvel ezelőtt szerveztem meg az itteni dalárdát.

A temesvári **Hazamir** tavalý alakult meg.

Sajnos a zsidó közönség nem méltatja kellőképpen e kultúrintézmények fontosságát s így nagyon jó szolgálatot tennének a felekezeti lapok, ha a **Hazamirok** érdekében propagandát fejtenének ki.

B. válaszukat kérve, maradok

kiváló tisztelettel:

SCHÖNAUER SÁNDOR
a lugoji **Hazamir** elnöke.

*

Tisztelettel felhívjuk a temesvári **Hazamir** vezetőségét, hogy ezt a levelet saját reputációja érdekében válaszolja meg és egyben megkérjük a lugoji **Hazamir** érdemes elnökét, hogy a kapott felvilágosítást szerkesztőségünknek rendelkezésre bocsátani méltóztassék.

Zsidó miniszterek

Repüljünk el ismét négy évszázad híres zsidó miniszterei szép listája fölött és telep-
pedjünk le az ujabbkori Franciaországra,
ahol *Cremieux Izsák Adolf* emléke lobog föl
előttünk (1796—1880). Feltűnően hasonlít
életfolyásához a Vázsonyié. Étappjaik
ugyanazok: ügyvéd, képviselő, igazságügy-
miniszter. Már ifju korában büszke volt
Cremieux zsidó voltára, habár nem keveset
kellett szenvednie vallása miatt tanulótár-
saitól. De jelleme rendíthetetlen maradt
mindvégig és 84. életévében beállott halá-
láig egyformán tündökölt a hazafiuság, az
emberszeretet, a jog, igazság, a hitét és
felekezését imádó rajongás fényében.

Egy csapásra szüntette meg a „zsidó
esküformula” szégyenét, mikor annak leté-
telét, mint kezdő ügyvéd, kereken megta-
gadta és ezzel meglökte azt a mozgalmat,
mely e középkori maradványt európaszer-
te eltörölte. Siker koronázta azt a tevékeny-
ségét is, mely a svájci és algieri francia
zsidók egyenjogusítására irányult. A hir-
hedt damaszkusi hazug vád fölött 1840-ben
Montefiore Mózes és a német származású
szorbonnei egyetemi tanárral, Munk Sala-
monnal, a világhírű orientálistával, diadal-
maskodott és megmentette a keleti zsidókat
szörnyű veszedelemtől.

Miniszter korában szót emelt az orosz
cárnál és a román kormánynál szerencsét-
len hitfelei ügyében és mikor a perzsa sah
Párist meglátogatta, nála is járt a perzsa
zsidók helyzete javítása ügyében. Különös
szeretettel viseltetett keleti testvérei iránt,
akiknek érdekében alapította az Alliance Is-
raélite Universelle-egyesületet, melynek —
hármát is hazudnak róla mala fide, vagy
hisznek el róla bona fide — semmi, de
semmi egyéb célja nem volt és nincs, mint
védelem, jogok kiküzdése és kultúra terjesz-
tése.

Hazafiusága, önzetlensége és részrehajlat-
lansága előtt meghódolt, pártkülönbség
nélkül, egész hazája, mely őt, az elejétől
végig intranzigens ellenzékit, a szenátus
örökös tagjává nevezte ki.

Hadd említsem egy vonását 80 éves ko-
rából. Nem volt vagyonos ember, de ami-
kor 1875-ben borzalmas árvíz pusztított
Délfranciaországban, 50.000 frankot ado-
mányozott a károsultak javára, amit az
akkori sajtó kiemelt Eugénia császárné

6000, a koronaherceg 4000, a chambourgi
gróf 15.000 és az aumali herceg 25.000
frankjával szemben.

A francia és a zsidó történelem lapjain
nem fog elhalványulni ez a név: *Cremieux
Izsák Adolf*.

*

Vázlatosan lehetett csak e nagy férfiak-
ról írni, holott mindegyikük kimerítő élet-
és korrajzot érdemelne. Ami most követke-
zik, az csak pusztá nevek felsorolására szo-
ritkozhatik. Említtessék ezért *Luzatti*, a
volt olasz miniszterelnök, *Ottolenghi*, a
volt olasz hadügyminiszter, kiknek elődei
között híres zsidó tudósokat ismerünk; az
angol *Isaacs Rufus*, lord *Reading*, az indiai
alkirály és *Samuel Herbert*, a palesztinai
kormányzó, a német *Rathenau Walter*, ki-
nek meggyilkoltatását egész Németország
siratta és végül a francia *Klootz*, pénzügy-
miniszter.

A férfiak, kikről e sorok folyamán szó
esett, mind hűséggel ragaszkodtak ősi vallá-
sukhoz és büszkeségei hazájuknak és fele-
kezetüknek.

Jertek, tanuljunk tőlük. És akik meghal-
tak közülük, koszoruzzuk meg lélekben tör-
ténelmi jelentőségű emléküket !

Lakos András :

Félrebillent rendben

*Mint izzó nap ég peremén
ugy tüntél fel világ egén
s Isten mosolyától csillogott jövőd.*

*Ötezerhatszáz éven át
harsogtad az Ő szózatát
süket világ fülébe.*

*Árnyéka lettél álmaidnak.
Mert:
Rémület virraszt a félrebillent Rendben,
mert:
férgék híznak a nagy tömegekben.*

*Alvadt vérben fuldoklik a világ;
Ó Izrael, te parányi mécsvilág
ölts hófehér köntöst
a világéjszakában.
Rémület alszik a csillagnyoszolyákon!*

Sós Endre:

Ellenzék nem ellenség!

A pesti izr. hitközség legutolsó közgyűlése után Stern Samu azt mondomondotta a folyosón:

— **A legközelebb le fogok menni az elnöki emelvényről és magam fogom kritika alá venni az előljárási előterjesztéseit...**

Ez az elnöki „vélemény” teljes mértékben megvilágítja a pesti hitközség sajátos viszonyait.

Tisztán mutatja, hogy még

Stern Samu is elégedetlen a képviselőtestületi tagok szervilizmusával.

Mert talán sehol a világon nem fordult még elő az, hogy sorsdöntő időkben a kritikát elnémítsák és az előljáró urak cselekedeteit egyhangú hurrázás kísérje.

A költségvetési vitában csak dicsérő beszédek, helyeslő szónoklatok hangzottak el.

Alázatos hívek hajlongtak az elnök és udvartartása előtt.

Még Stern Samu is kényelmetlennek érezte ezt az egyhangú dicséretet.

Rájött arra, hogy ilyen egyértelműség nem jöhet szívből.

Az ilyen egyértelműség a megfélemlítettség jele.

Stern Samu alakja nőtt előttem, amikor a folyosón fenti kijelentései elhangzottak. Mert ezzel bebizonyította, hogy szívesebben látott volna a közgyűlési teremben néhány ellenvéleményt, néhány bírálatot.

Ha az elnök úr a jövőben is reflektál ellenvéleményre és bírálatra, fejezze ki ezt az óhaját teljes nyíltsággal nemcsak a folyosón, hanem a képviselőtestület előtt is.

Ugyanakkor azonban szabadítsa fel béklyóiból a felekezeti sajtót, amely — a hitközségi szubvencióért — némaságra van ítélve.

A hitközségi urak ugyanis azt a nézetet vallják, hogy — a felekezeti sajtó **köteles** minden ténykedésüket, minden megszólalásukat agyon dicsérni a támogatás miatt.

Szabadítsa fel Stern Samu ezt a szerencsétlen, **elnémított** zsidó sajtót ebből a helyzetéből.

De hogy ezt megtehesse, szabaduljon fel ő maga a hitközségi kamarillától!

Stern Samunak nincs takarni valója,

miért vállalja a kamarilla apró és nagy játékainak ódiáját?

Nem érzi, hogy ezek az intrikusok az ő becsületes szándékait, elgondolásait a maguk kis magán érdekei miatt állandóan diszkreditálják!

Stern Samu nem szorul rá arra, hogy vele szemben „elnézők” legyenek a zsidó sajtó reprezentánsai. Páratlan munkabírása és koncepciója a leg-erősebb kritikát is kibírja.

Miért dől hát be a talpnyolóknak és azoknak, akik kisdud üzleti érdekből helytelen irányba vonszolják szekerét?

Nem gondol arra, hogy ha ezeket elcsapja magától, akkor alakja napról-napra nőni fog a magyar-zsidó jövőndő ítélőszéke előtt?!...

Nem **igenlő Ödönöket**, nem **helyeslő Marcelokat**, nem **magasztaló Pálokat**, hanem önérzetes, egyenes, szókimondó képviselőtestületi tagokat szeretnének látni ilyen elnök mellett!... aki tudja, érzi és vallja, hogy az **ellenzék** nem ellenség!...

A szerkesztő üzen:

Dr. Bród Miksa, Budapest. A tévedésre rájöttünk. Az előfizetés esedékességét helyesbítettük.

Dávid ben Isak Zwi, Samoryn. Beküldött cikkét, amely izzik a zsidó önértettől, hálasan köszönjük. Rövid lélekzetű a munka és csupán ezért nem alkalmas közlésre. Szeretettel üdvözlöm.

Heisler József, Subotica. Pintér

Miksa az Országos Egyetértés szerkesztője sohasem volt méltóságos. A tekintetes cím sem illeti meg. Legkevésebbé tisztelt. Ha levelet intéz hozzá, szólítsa őt egyszerűen: Kedves Pintérkém-nek.

Fuchs Ernő, Berehovo. A nyári szabadságomat arra használom fel, hogy a csehszlovák és ruszinszkói előfizetőket fogom meglátogatni. A közeli viszontlátásig szeretettel köszöntöm. Salom!

Heinrich Mann a zsidó írókról

Leopold Thaller német publicista 1926. évben érdekes beszélgetést folytatott Heinrich Mann-nal, a legrepresentánsabb német regényíróval a zsidóság mai problémáiról.

A beszélgetés során elmondotta, hogy őszinte csodálattal figyeli a zsidó heroizmust Palesztinában.

Arra a kérdésre, hogy hogyan ítéli meg a zsidó írók szerepét a német irodalomban, azt felelte:

— Azt hiszem, hogy azok a zsidó írók, akik valóban értékeset alkottak, a német nép teljes elismerésére számíthatnak. A német nép önmagát fosztaná meg legjobb értékeitől, ha másképpen gondolkodna. Mert tagadhatatlan, hogy a zsidó nép a művészet minden téren kiválóat alkotott . . .

*

Hét év után milyet fordult a világ! Milyen nagyon tévedett Heinrich Mann! . . .

Berehovói hírek

Erős mozgalom indult meg Berehova egy hébernyelvű óvoda és elemi iskola felállítása érdekében.

Az iskolaszék már meg is alakult.

Az elnöki székbe egyöntetű lelkesedéssel dr. Kertész Mór ügyvédet választották.

Választmányi tagok lettek: Jakobovics Bernát, Feldmann Ignác, Fischer Sándor, dr. Moskovits Benő, Popiel Zsigmond és dr. Székely Béla.

A megválasztottak értékes zsidó egyéniségek, akiknek munkáját csak a siker koronázhatja.

*

A Brith Trumpeldor szlovenszkói és ruszinszkói ifjúsági csoportja Bucsuban és Nagybaktán (Berehovo közelében) chachsarát állított fel. Előblinek Schönfeld Ali, utóbbinek Klein Jenő a vezetője.

A chachsarákban 80 fiú és 20 lány nyert elhelyezést, akik a mezőgazda-

sági vizsga után Palesztinába mennek.

Lawrence Oliphant (1829—1888)

(Címképünkhez.)

Lawrance Oliphant a Restoration of the Jews mozgalomnak legérdekesebb alakja volt.

A zsidó állam visszaállításában való rendíthetetlen hite és ennek megvalósulása érdekében kifejtett mérhetetlen energiája egyenesen zsidó történelmi alakká emelte ezt a kiváló keresztény egyéniséget.

Kelet-európa zsidósága még ma is úgy emlegeti őt, mint a szegény és üldözött zsidó nép anyagi védelmezőjét.

Montefiore és báró Hirsch képei mellett Oliphant fénynyomatú képe látható igen sok zsidó lakásában.

Oliphant életrajzát és pályafutását az Uj Ut közölni fogja.

DÁVID PARITTYÁJA

A Pesti Izr. Nőegylet és a Strypa-híd hőse

Már több ízben **hiteles** adatokkal rámutattunk arra a nepotizmusra, amely a Pesti Izr. Hitközségben tobzódik.

Amíg a vezetőség a számottevő községi alapítványok kamatait és magasabb jövedelmű pozíciókat az **előjáró urak hozzátartozóinak** juttatja, addig a szegény éhező diákok, hadirokkantak és frontharcosok, **akikre pedig olyan gyakran hivatkoznak**, megszegyenítő koldusalamizsnát kapnak.

Amilyen a hitközség, olyan a nőegylet is . . .

*

1932. októberében a Nőegylet vezetősége sikkasztásnak jutott nyomaiba.

A könyvek átvizsgálását **Ozorai Károlyra** bízta, aki 28.000 pengő hiányt állapított meg.

A kárösszeg kb. **fele részét** a sikasztó rokonai térítették meg.

*

A megüresedett főtitkári állást **Herschkovics Adolf**, volt részvénytársasági igazgató pályázta meg.

A pályázóról, aki ifjúkorában jesiva bócher volt s így megfelelő zsidó tudása is van, az Egyenlőség, a Pesti Izr. Hitközség **hivatalos szöcsöve**, 1917. évben a következőket írta:

A Strypa-híd hőse: **Herschkovics Adolf** hadnagy, aki jelenleg a debreceni Salvator katonai kórházban súlyos sebesülten fekszik.

Herschkovics 35 éves, nős, 2 gyermek apja.

Augusztus 17-én megkezdődött a

zlota-lipai front áttörése. **Herschkovics** hadnagy azt a parancsot kapta, hogy félszázaddal a Strypa-hídat foglalja el, amit hősies bátorsággal századának élén, sikeresen meg is oldott.

Az ütközetben **Herschkovics** a lábán súlyosan megsebesült. Vitéz magatartásáért a nagy ezüst vitézségi érmmel, a Károly csapatkereszttel tüntették ki.

Herschkovics hadnagy még számtalanszor tanujelét adta hősiességének és felebbvalói részéről több ízben részesült dicséretben és elismerésben.

*

Herschkovics tehát a legösszebbi-
lisebb jelölt volt, akit a főtitkári állás elnyerésében budai **Goldberger** Leó dr. felsőházi tag és **Stern Samu** udvari tanácsos dicséretesen támogattak.

Hiába.

Kemenesmihályfalvi Deutsch Antalné, a nőegylet elnöknője **pályázat kiírásának mellőzésével** a 62 éves **Ozorai Károlyt**, a Pénzügyi Központ nyugdíjazott igazgatóját, aki 10.000 pengő nyugdíjat élvez, 300 pengő havi fizetéssel főtitkárrá nevezte ki.

*

Stern Samu csodálkozott.

Csodálkozott budai **Goldberger** is.

Csak mi nem csodálkozunk . . .

*

Félhivatalos értesülésünk szerint **Ozorai Károly** dr. **Baracs** Marcelnének, a Magyar Izr. Nőegylet Országos Szövetség elnökasszonyának rokona . . .

*

Honny soít qui mal y pense . . .

Nagy Andor tőzsdetanácsos.

Tíz éve pénzügyi előjárója a Pesti Izr. Hitközségnek. A jelenlegi hitközségi vezetőségnek talán egyetlen tagja, aki a pesti zsidóság őszinte és osztatlan bizalmát bírja. Az előjáróság meleg ünneplésben részesítette a jubileumi napon.

Pálfordulás

Sándor Pál is hódol a politikai divatnak.

Ő is revidiálta álláspontját.

1922-ben még **tojáshalmazó Nie-madnak** nevezte Stern Samut a parlamentben, a mostani közgyűlésen már majdnem egy teljes óra hosszat tartó misebérachhal méltatta a nagy **kóvéd-halmazó** érdemeit.

Még zsidó politikusnak sem lehet és nem is szabad hinni.

Mikor beszélhetett ő **őszintén?**

KNAPP MIKSA

képesített szücsmester

Szücs és szörmeáru üzlete:

Budapest, VI. Nagymező-utca 14.

Telefon: 20-4-53.

Szörme, bundák, boák nagy választékban. Alakítások, javítások jutányos áron készülnek. Megóvást biztosítással vállalom.

Nyári idény alatt
nagy árengedmény.

Kósza hírek

Molnár Ferenc kitért. —

Karinthy Frigyes zsidó.

Igen gyakran intézik a kérdést szerkesztőségünkhöz: Igaz-e, hogy **Molnár Ferenc kitért?**

Különösen külföldön az a hír van elterjedve, hogy a világhírű zsidó szinpadai szerző elhagyta ősi hitét.

E kósza hír teljesen alaptalan.

Sőt . . .

Molnár Ferenc öntudatos és önértékes zsidó. Sohasem tagadta le, sohasem titkolta származását. Éppen ellenkezően: ha hitehagyással bárki is gyanúsította, keményen vágta oda:

— **Zsidónak születtem, zsidó maradtok és mint öreg zsidó fogok meghalni . . .**

Leánya: **Márta**, édesanyja új vallását követte, katolikussá lett. Midőn a leány nagykorú lett, visszatért a zsidó hitre, **Molnár Ferenc** könnyezve jelentette ki:

— **Életem legszebb pillanatát értem meg, hogy Márta leányom újra zsidó lett . . .**

*

Karinthy Frigyes egy ízben az újságírók előtt a következőket mondta:

— Tudom, hogy sokan azt hiszik, hogy zsidó vagyok. Ebből csak annyi igaz, hogy nagyon szeretem a zsidókat, de — fájdalom — nem vagyok zsidó. A legnagyobb figyelemmel kísérem a Palesztina-munkát és remélem, hogy nemsokára Palesztinának is akad egy Szent Istvánja, aki a Krisztus-pörben megcsinálja a maga revízióját, hogy egyszer és mindenkorra vége legyen a zsidókérdésnek.

Braun Gyula

משך mészárszéke

VI. Aradi-utca 41.

**Állandó elsőrendű friss husok
legolcsóbb napi árban.**

Figyelmes és előzékeny kiszolgálás.

Cél szentesíti — a szalonnát . . .

A Pesti Izr. Hitközség vezetősége megfosztotta a kóser-húst mérő mészárosokat szabad iparuk gyakorlásától. Arra kényszerítette őket, hogy az eladásra kerülő húsnak 50%-át a felállított kóserhús-központtól szerez-
zék be. De még ezzel a busás profittal sem elégedett meg az erkölcsi testület. Még ezen felül is 31 fillér gabellát szed kilónként.

A Pesti Izr. Hitközségnek ezt a zsarnokságát és önkényű jogtalanságát megsokalta **Hoch Dávid** Telekiteri mészáros és vevői érdekében más úton szerezte be hússzükségletét, megtagadta a gabella befizetését. Természetesen olcsóbban mérte a kóser húst.

A hitközség minden rendelkezésre álló retorziója meddőnek bizonyult,

mert a gerinces mészáros nem deferált.

A lázadót meg akarta büntetni a hitközség, ezért **Guttman Adolf**, kárusz-főellenőr két mősziachhal behatolt Hoch üzletébe és a zsebükben elrejtett szalonnával bemázolták a hűskészletet és a berendezést.

Hoch az esetet, amely a magántulajdon megrongálásnak bűncselekményét teljesen kimerítette, a rendőrségnél jelentette be.

Ugy tudjuk, hogy az elhasznált szalonnát, mint a Pesti Izr. Hitközség által feltalált új harcászati eszközt, a Rabbihivatalnál szabadalmaztatni fogják és az eredeti modellek a most felállított Magyar Zsidó Múzeum fegyvertárába kerülnek.

Az Uj Út zsidó népgyűlése

Július 2-án impozáns érdeklődés mellett folyt le az Uj Út szerkesztőségének a Vigadóban megtartandó zsidó nagygyűlést előkészítő bizalmas értekezlete.

Márkus Aladár főszerkesztőnk világos színekben sorakoztatta fel a hitéleti anomáliákat és nagy tetszéssel fogadták azt a kijelentést, amely szerint elérkezettnek látja az időt, hogy a Pesti Izr. Hitközségnek még mindig a vagyoni cenzus alapján álló elavult alkotmányát, a nyugati államok hitközségeinek mintájára megváltoztassák.

Steiner György részv. társ. igazgató, a pesti zsidó közéletnek kimagasló egyénisége, olyan zsidó szövetség létesítését tartja szükségesnek, amely **tényleg** a zsidó tömegek bizalma és mandátuma alapján működni.

— Értse meg a zsidó közvélemény: — mondta **Steiner** — Nem személyek ellen indítok harcot.

— Nékem minden zsidó egyaránt kedves, ha zsidó társadalom céljaiért küzd.

— Egyet óhajtok: a szétforgácsolt

magyar zsidóságot, vallási árnyalataira való tekintet nélkül, egy táborba tömöríteni, magasabb célok elérése érdekében . . .

A színültig zsidó szívből jövő felszólalás hatása alatt nagybizottság alakult meg, amely hivatva lesz az alkotmány sáncaiból kiszorított és jogaitól megfosztott zsidó adófizetők érdekében a mozgalmat irányítani.

Steiner György igazgató.

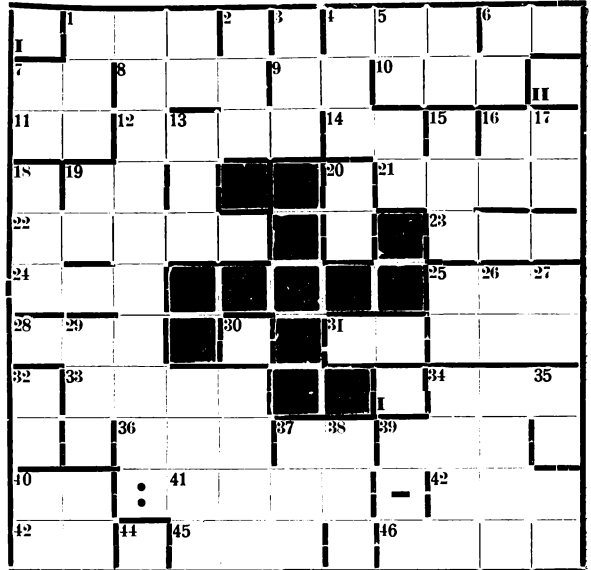
Szórakozás, kacagás, juttalom!

Rejtvényünk helyes megfejtőit ismét 5 gyönyörű zsidó regénnyel jutalmazzuk.

A rejtvény megfejtése már csak azért is érdemes, mivel — ha a vízszintes vonalakat összeolvassuk — a legszellemesebb Hitler-élcet adja.

Vízszintes.

- 1 Női név becézve.
 - 4 Üdvöztet névelő nélkül.
 - 6 Határozó szócska.
 - 7 A csecsemő teszi.
 - 8 Csak az embereknek van.
 - 9 Től től szlovákul.
 - 10 A nincs ellentéte.
 - 11 Tagadó szócska.
 - 12 Tözsdei szó.
 - 14 Ige is főnév is.
 - 19 Idegen nyelvű semleges névmás.
 - 21 Vallás rövidítve.
 - 22 Régi magyar népies kifejezés.
 - 23 Zsák németül, fonet.
 - 24 Ige.
 - 25 Ilyen úr csak vidéken van.
 - 28 Aj . . .
 - 31 S. Z.
 - 33 Férfi név.
 - 34 Testrész francia nyelven, fonet.
 - 36 Kút is, madár is, ford.
 - 37 Kötőszó.
 - 39 Mutató szó.
 - 40 Biztató szó, ford.
 - 41 Mint 4. névelővel.
 - 42 Üres németül fonet.
 - 45 Mint 8. vízszintes.
 - 43 Állati hang.
 - 46 Angol főnemes, ford.
- Függőleges.**
- 2 Erdélyi vasút rövid.
 - 3 Orr, zsargonul, fonet.
 - 5 Körítés.
 - 13 Férfi név.
 - 15 Zenekar.
 - 16 Amitől a bűnös fél (kezdő-37 100 idegen nyelven, betűk).

- 17 Télen van, ford.
- 18 Keleti női név.
- 19 Tengerben is van, ford.
- 20 Mint 19. függ.
- 25 Egyenlő mássalhangzó.
- 26 Időegység.
- 27 Sportnem fonet.
- 29 Közismert német cég.
- 30 E.
- 32 Mint 27. függ.
- 35 Budapesti pályaudvar kezdőbetűi.
- 44 Z.

GOLDMANN-féle

ערמטה כשר étterem

VII. Kazinczy-utca 57. sz.

(Király-utca sarok.)

Izletes ételek!

Polgári árak!

Olcsó menürendszer.

Heinrich Mann :

Az antiszemitizmus lélektana

Tény, hogy korszakunk legöntudatosabb népei a legkevésbé antiszemita-
ták.

Antiszemitizmus ott keletkezik, ahol az emberek még nem gondolkodnak következetesen, s ahol az egyéni elhelyezkedést problémának tekintik, s ott szolgasorsban él a nép egy része. Ez az irányzat erőszakos formában olyan nemzeti vagy politikai változásokhoz igazodik, amelyek **ténylegesen** már léteznek, de még nem mentek át teljesen a köztudatba.

A német, aki már antiszemita, vagyis, aki „**nemzeti**” alapon áll, azelőtt a franciákat gyűlölte, míg a szedáni győzelem után ez a felfogás értelmét nem veszítette.

Azután most az angolokat kezdte gyűlölni, míg a világháború be nem bizonyította, hogy egész Európa méltó a megvetésre. Győztes, akinél nincs minden a rendjén, kevesebbet törődik öntudatának megszilárdításával, mint azelőtt. A német antiszemita a kényszerítő körülmények folytán nem bír megszabadulni bizonyos aggodalomtól, mely a zsidógyűlöletre kényszeríti. Ennek lebecsülése egyet jelentene számára az öngyilkossággal, hiszen mindene közös a zsidóval: ország, gazdaság, életmód, gondolkodás, idegenekkel szemben való magatartás, életfeladatok, — egyáltalán az együttes élet összes vonatkozásai.

A zsidó öngúny az elnyomott létforma lecsapódása.

A német antiszemita lelkében is az egykori történelmi Németország megalázásának tudata él. Erre a nemzeti sérelemre ez a típus emlékszik a legmakacsabban. Ez az emlékezés az ő „**Minderwertigkeitsgefühlje**”. Ezt az érzést „kompenzálja” a nemzeti ér-

tékek túlságos hangsúlyozásával, bár mások ezt már régen magától értetődőnek tekintik.

Ez a gyűlölet elkerülhetetlen, mert elkerülhetetlen a gyűlölt zsidó közelsége. Az antiszemitizmus nemcsak valami saját gyöngeségnek leplezése, hanem a hasonló helyzetnek terhes követelménye is.

Az antiszemita elképzelésében a zsidó a legravaszabb, a legerőszakosabb törtető. Mindenkire, aki csak elér valamit, hajlandó ráolvasni: zsidó.

Ne kérdezd, milyen lenne legszívesebben maga az antiszemita, ha módja lenne rá és milyen valóban.

Bizonyára az lenne, amit most zsidónak mond.

Lebecsüli a zsidót a szellemi élet terén, s nem jön rá, hogy éppen ez az elért eredményeknek egyik legelső kulcsa. Nem érezné ő annyira a konkurrencia szükségét, ha többre becsülné azokat az értékeket, melyeket nem lehet aprópénzre felváltani: az eszméket, melyek ma még hatalmi vágyának érdeklődési körét nem érintik.

Bár tanulna meg az antiszemita gondolkodni! Olyan összefüggéseket fedezne fel, amelyeket ma még nem lát! Alkothatna például a zsidókkal együtt egy átfogó, országhatárokon túlterjedő kulturális közösséget! Ilyen nemzet elgondolása nem szolgálna alapot a zsidógyűlöletre, nem adna okot aggodalomra! Nem lenne elfogult, nem büszkélkednék a világ előtt azzal, hogy megveti a zsidót.

Gyűlöletre se lenne többé szüksége, hogy élhessen.

Biztosan boldogabb lenne . . . de akkor többé nem lehetne antiszemita. . . . Nem is volna arra szüksége!

Névai Lajos fordítása.

Szerkesztésért és kiadásért felel: *dr. Uj István.*

Előfizetési ár: Egész évre 12.— P. — Csehszlovákiában 80.— kc. — Jugoszláviában 160.— dinár. Romániában 400 leu. Ha papíron 25%-al olcsóbb.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI., Andrásy-út 81.
Telefon: 10-7-12.

Klein S. nyomda, VI. Lovag-utca 14.

Doprava a rozsirovanie casopisu „Uj Ut” (Nová cesta) povoliť

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

J. Perez :

A kitaszított

Egész májusban csurgott az eső és hideg volt. Mintha soha már nyár nem akarna lenni. Talán az istenek esküdtek össze a nyár ellen. Örökös locs-pocs és hűvös idő.

De a seuot előtti napon hirtelen kitisztult az ég. A „Tóra fénye” — mondta büszke nyomatékkal az apám, s elindult, hogy megkeresse estére a tik'n seuotot.

— A szent ünnep tiszteletére — erősíté a mama örömmel és kétszeres erővel látott hozzá a vajas sütemény készítéséhez.

Estére challot is készítek, — toldja meg.

Rövid idő múlva már friss tészta, sáfrán, fahaj és mazsola illat töltötte be a szobát és cukrozott savanykásszag, meg olvasztott vaj illata.

A nővérem, Channe felől ugyan csinálhattak akármit. Az ablak mellett ült, regény fölé hajolva, de nem sokat olvashatott, mert igen gyakran pillantott ki nyugtalanul az ablakon át az utcára. Anyám hívta már egy párszor, hogy jöjjön segíteni, de bizony ő mégcsak nem is felelt. Halvány, vértelen ajkán gúnyos mosoly jelent meg. Keskeny száját megnyitotta, mintha felelni akarna, de nem szólt semmit, csak olvasott tovább.

— Rest dög! zavargott az anyám...

— Bánja is ő, ünnep, nem ünnep!

Apám, aki nem szokott a háztartási dolgokba elegyedni, eközben megtalálta a tik'n seuotot, leporolta, aztán megfürdött s lefeküdt aludni, hogy éjjel könnyen tudjon virrasztani. Anyám elhallgatott, hogy férje aludni tudjon.

Halkan odaszólitott engem, pár garast adott, hogy a padlónak lakkot vegyek; és tarka papírt, hogy a stelázsiban új legyen az ünnepekre.

Haj. Be nehéz volt elhagyni a szobát, ahol egy csupor tejföl s egy tányér cukorpor volt, meg egy tál cukrozott turó és egy kék papírzacskó tele mazsolával...

No de mégis, ahogy én egyedül alkudozzam és még én magam is fizessek, ez bizony jobban csalt, — szaladtam hát a boltba.

*

Rettenetes egy seuotunk volt. Channe, a testvérem megszökött...

Templomban voltunk. Anyám a gyertyagyújtás előtt leheveredett. — Ekkor jelt adtak a nővéremnek, — anyám hallott valami szörnyű füttyülést... és ő elsökött... el!... az ellenségeinkhez!

*

Minden mulandó, csak az időváltozás ugyanaz.

Öröm, bánat, jó, rossz, minden elmulik. — És mi csak megyünk a cél felé, hova betérve elenyészünk. — Minden, amit tulélünk, feledés porába merül, mint az útszéli kő, mely mellett elhaladunk, — vagy mint a sírkő, mely alá menetközben minden ellenségünket, barátunkat odatemettük.

De Channet nem tudtam elfelejteni.

*

Az a társadalom, ahová menekült, hamarosan kidobta őt. A sóvárgott boldogság hamar letűnt, ahogy elhervad az a rózsza, mely véletlenül ősz végén nyílt. A megálmodott rózsaláncból csak a tövis maradt.

Es visszaterés nincs! ...

A törvény állotta útját... és két sírhalom... az apjáé és az anyjáé...

*

Es ő hol van most? Minden seuot estén magam elé idézem a képét.

Mintha közeledne az utcán, mintha megállna az ablak alatt... mintha félne, nagyon félne zsidó házba lépni.

Tágra nyílt sóvár szemekkel néz a szobába. És csak engem lát... engem... egyedül...

Megijed... könyörög és olyan szemrehányóan néz be... én megértem őt...

— Hogy vagytok? — kérdi remegve. — Bocsássatok meg! — könyörög.

És szinte átkozódva mondja, hogy mi vagyunk a hibásak, a bűnösök a szerencsétlenségért.

— Mit tudtam én arról a véres, elkeseredett harcról, mely velük foly? Te tudod! te tanultad a chederben! Az én regényeim nem szóltak erről egy szót sem... A ti házatokban voltam, de az én életem rajtatok kívül folyt... idegen, csuda szép világban, melyet még ezerszer szebbnek hazudtak könyveim!... Én megcsaltalak, én elárultalak titeket?... Én csak a fahajas kalácsot cseréltem el másféle kaláccsal és anyám naiv meséit; káprázatos, eleven történetekkel. Csak a butorok közé tűzött zöld galyakat hagytam itt az erdő zöldjéért! A sápadt, penészes, elzárkózott életet napért, virágért, örömért és szerelemért!... Én nem adtalak el titeket, mert nem is ösmertelek. Nem tudtam iszonyú fájdalmaitokról; nekem nem mondtatok soha egy szót sem... miért nem beszéltetek a ti szerelmetekről, mely véreitekhez köt? Mért nem beszéltetek a ti szépségeitekről, a ti örök véres szépségeitekről.

A szépséget, a szerelmet, a nagyságot, a csudás nagyságot magatokba zárjátok s csak ti gyönyörködtök benne, férfiak!... Nekünk pedig, kik forró, lángoló husunkkal, vérünkkel, ifjuságunknak tüzes erejével sikoltunk az élet után, nem nyujtotok egyebet, mint vajas süteményt és tejes kalácsot! Ti taszítottatok ki magatok közül! ...

*

Itélj fölötte, te, ki minden népet kormányzol és minden vitát és véres küzdelmet kiegyenlítesz... Itélj fölötte!...

Rabbi Levitász látása

Irta: Cvi Hatajsov.

Sok évtizeddel azután történt, hogy Jeruzsálem, a szent város, elpusztult.

Az acélsőrű, vaskarmú vadállat, a szívtelen Róma által letiport, a porba gázolt népek árvájának, Izraelnek, nem volt, kit szolgáljon. Szent temploma lerombolva, csak a nyugati fal kövei sírtak az özvegységre jutott Istenvárosával együtt; az égő áldozatok füstje nem szállt, nem bodrosodott az ég felé; elnémult a levíták éneke is és himnuszok helyett sirások és panaszhangok törtek elő az emberek kebléből. A Jeruzsálem felé vezető utakat felverte a dudva, a vadfű, mert megszűnt a zarándokjárás szent falai közé és elmulhatott hat év, nem volt utána „smitto”, lepereghetett az Idő fájáról negyvenkilenc év is és nem következett utána a „jóbál.”

Izraelnek nem volt, kit szolgáljon; tehát szolgálta — serényebben mint bármikor — a népnevelést és a tudományt. Szorgosabban mint annak előtte valaha is, megszívlelték rabbi Jehudának, rabbi Téma nagy fiának intelmét: ben chómis sónin lámikro, ben eszer sónim lámisno... ötéves korban a Tórára, tízéves korára a Misnára fogjad a gyermekeket. A tudománnyal való foglalkozás és foglalkoztatás volt Izrael vigasza és reménye; ebből merített erőt és hitet ahhoz, hogy lesz még jövője is.

Nos, Izrael szolgálta az isteni Tant, de egyes kiváló nagyjai a profán tudományokat is szolgálták. Voltak csillagászaik, matematikusai és földrajzi kutatói is szép számban és voltak széles körben ismert orvosai is.

Ilyen messzeföldön híres orvos volt rabbi Levitász ben Dán. Nagy tudósa volt a Tórának, istenfélő és szent férfiú volt és mint orvost úgy emlegették mindenütt: a csodatévő rabbi Levitász, a Dán fia. Hány ember és asszony és fiú meg leány járt munkája után Jeruzsálem utcáin, aki valamikor már közel volt a halálhoz s akit tudománya adott vissza az életnek.

Tudománya: így mondta ő... csodatévő hatalma: mondták róla az emberek az országban. Noha tiltakozott ellene, hogy csodatévő hírébe keverjék — csak Isten tesz csodát és Isten által csak próféták tehettek —, noha tiltakozott ellene, hogy csodatévő hatalmat tulajdonítsanak neki az emberek, a nagy világ mégis csak azt mondta róla: a csodatévő rabbi Levitász ben Dán.

Nos, csodát persze hogy nem tett, de a végtelen szeretett és hála, mellyel viseltettek iránta mindenütt, mégis bearanyozta tisztelt alakját egy-egy csodával, aminek ő lett volna a cselekvő hőse. Mással mivel is fizethet az imádat, mint azzal, hogy a költészet aranyát aggatja rá az istenített emberre és dicsfényből font homloka köré koszorút. Minden égbe emelő legendának ez az alapja: a tisztelet, a nagy szeretet és az imádat.

Egyszer maga is elég aggasztóan beteg lett és barátai, nagytudású férfiak, Izraelnek a lelkiekben vezérei, akik körül ülték ágyát és reszkettek a rabbi életéért, mit tehettek mást? imádkoztak és fohászkodtak az Istenhez. — Gyógyítsd meg rabbi Levitászt, a Dán fiát. Mi lesz néped betegeivel, te ég Ura?! Ki jön helyette és helyébe, ha ő elmegy?

Rabbi Levitász szerencsésen felgyógyult s mikor egészen helyrejött s ismét hivatásának élhetett mint orvos, egyre foglalkoztatta a kérdés, mit az életéért aggódók felküldtek volt az égbe az Ur elé: ki jön helyette és helyébe, ha ő elmegy?

S ahogy foglalkozott e kérdéssel, tisztán állt előtte a felelet. Olyan iskolát kell alapítani Izrael fiai részére, ahol rendszeresen képezhetnék ki magukat a magasabb világi tudományokban is. Ahol orvostant is tanulhatnak, mást is s ha elmegy a tudósok egyike, legyen más, aki helyette és helyébe jön.

De Izrael szegény volt akkor és két keze, két lába guzsba. Nem mozdulhatott, nem tehetett semmit; a Tórát szolgáló házaik is üldözte és elnyomta a hatalom, hát hogy tűrt volna meg magasabb rendű újat? Rabbi Levitász eszméje hát csak elgondolás maradt, testet nem öltött.

Évek multak el és új évek, a nagy tudós rabbi Levitász öreg lett, aztán ágynak esett, nagy betegség gyötörte. Egy háládatos özvegy, kinek tíz vagy tizennégy kicsiny gyermeke volt; ki már közel volt a halálhoz, mikor megszülte legifjabb gyermekét s kit a rabbi mentett meg az életnek: ez a háládatos özvegy odaadással és nagy gondnal ápolta. S mikor látta a kétségbeesett jó asszonyt, mint gyöngül, egyre gyöngül a rabbi, sírni kezdett és fohászkodni az Istenhez. Ő is úgy kezdte, mint régen a tudósok: — Mi lesz néped szegény betegeivel, te ég Ura?! ki jön helyette és helyébe, ha ő elmegy? Majd látván, hogy a nagy beteg nem jobbul, felszökött üléstől és az ablakhoz mnt.

— Ott egy hegy — folytatta az özvegy. — Ha kívánod tőlem, te Isten, hát én is feláldozom egyik gyermekemet ott a hegytetőn, mint Ábrahám akarta Izsákot a Moriáhn, csak gyógyítsd meg rabbi Levitászt, hogy megéljen.

A nagybeteg rabbi, mikor meghallotta ezt a könnyfakasztó kétséget, félig felemelkedett fektéből és így szólt:

— Melyik is az a hegy, te jó asszony? —

— Arra mutattam, ott van — mondta az özvegy.

Rabbi Levitász hosszan nézte azt szép hegyet, aztán arca valami látnoki boldogságtól színt nyert és tündöklött. —

— Látom azt a hegyet — így szólt — és nagy fényt látok áradni arról a hegyről. — Te feláldoznád egyik gyermekedet azon a helyen, te jó asszony? Nos, fognak azon áldozni mások; nem most, csak a jövőben, áldozni fognak azon a hegytetőn, én mondom. Oltáron fognak áldozni, de olyanon, amely nem elvesz, de ad: égi és földi javakat a világnak. És onnan fognak kerülni, akik helyettem és helyembe jönnek, hogy tanítsanak százakat és gyógyítsák amit én tettem, a betegek százait és ezreit.

Rabbi Levitász még ugyanaznap meghalt, a hegy pedig, amelyről elköltöző lelke oly biztató szavakat adott a szájába: az a hegy a Scopus hegye volt a feltámadó Jeruzsálem mellett.

Jó látta a jövőt rabbi Levitász; nagy fény árad arról a hegyről, a Scopusról . . .

A prágai rabbi Jonatán és fia a híres báró Eibenschütz

Irtá: Steiner Jakab aszódi főrabbi.

Egy kicsiny, de barátságos házban lakott a mult század második felében a nagy tudása és vallásossága által híressé vált Eibenschütz Jonatan rabbi. Földszinten a család lakott, ahol nagy volt az élénkség, a láрма és zaj, mint ahol asszonyok viszik a kommandót. Ma azonban még a szokottnál nagyobb volt a sürgés-forgás, az élénkség és zaj, mert a család kedvence, a fiu holnap Berlinbe megy, ahol több évet fog eltölteni, hogy a tudományokban tökéletesítse magát. Ilyenkor sokat talál ki az anyai gyöngédség, hogy fia számára úgy az utazást, mint az idegenben való tartózkodást kellemessé tegye. Ámde nem az egész házban van a zaj és láрма! Egy távoleső lakosztályban, a rabbi dolgozószobájában, ott csend uralkodik, ott csak tudományos kutatás folyik ma, csak úgy mint tegnap. A rabbi a könyveket félretette, kinyitotta az asztal fiókot, melyből egy kis négyszögű pergamentet vett elő, melyen egy pár német szó volt írva, Mégegyszer jó megtekintette az írást, majd ugyancsak az asztal fiókból kivett egy nagy tűt és egy piros selyem fonalat. A tűvel átlyukasztotta a pergamentet, befűzte a fonalat, úgy hogy az ékszerként volt tartható a nyakon.

Midőn a rabbi e munkát elvégezte, a pergamentet az iratok és levelek közé helyezte, majd az ajtóhoz ment és Mózes, a ház régi szolgáját a szobába hívta és szólt: „József fiammal akarok beszélni, jöjjön a szobámba.” A szolga eltávozott és néhány perc múlva, a 17 éves ifjú apja előtt állt. Magas alakja, szép tiszta arca, fényes két szeme, egészen édesatyja mása volt. József kicsit félénken csókolta meg apja kezét, az pedig melegen csókolta meg fiát, homlokon. Majd a székre mutatva, József leült, érezve a pillanat komolyságát.

— Fiam — így kezdte a rabbi — engedtem kérésednek, hogy Berlinbe menj, bár nem szívesen tettem. Hófehér hajam nagyon is arra emlékeztet, hogy nemsokára az emberi kor végső határánál leszek és ilyenkor az ember nem szívesen szakad el szeretetteitől. Adjá, az ég, hogy viszont lássalak még!

Meleg könny pergett le az ifjú arcára, mit az apa észrevett és így folytatta beszédét:

— Tulajdonképen nem ezt akartam neked mondani, nem a mulandóság gondolata nyugtalanít engem. Hisz atyai áldásom kísér téged és az isteni kegy megfog oltalmazni. Ha nehéz a szívem, úgy az jövődért van az idegenben való élet vajmi nehéz az ifjúságnak, nehéz próbáknak van kitéve és atyai éber szemem, nem kísérheti lépteidet.

— Légy nyugodt atyám! — válaszolt az ifjú — mélyen belevésődtek a szívembe bölcs tanításaid, sose volnék képes azokról megfélekedezni. Nem leszek érdemetlen apám jóságához, elnézéséhez és fényes nagy nevéhez. Hiszen Berlinbe megyek, ahol a zsidó nép legjobbjá meggyújtotta az újkor tudományának fákláját. Ő lesz apám után eszményképem, akit követni fogok.

Az apa nem vette le tekintetét fia arcáról, majd így szólt:

— Te Mendelsohnra gondolsz; volt alkalmam e férfit személyesen is ismerni és bizony nagyra becsülöm őt. Ő népünknek, felekezetünknek nagy fényt fog adni, a népek szemében ő el fogja érni a célt, mely után én egész életemen át törekedtem. Sikerült nekem nem zsidókat meggyőzni vallásunk magasztos voltáról, de saját hitfeleimet nem sikerült bevezetni az életbe, az egyenjogúsításukért mitsem tehettem, ami az én viszonyaim között szinte természetes. Uglátszik, e magasabb küldetés a desszaui tóratekercsíró fiára vár.

— Igen, az ő iratai — válaszolt az ifjú — keltették szunnyadó lelkeimet öntudatra, mert az ő munkáiban a szabad élet lüktet.

— Buzgóságodat, a tudományok iránti szeretetedet, — válaszolt a rabbi — tekintetbe vettem és bármily nehezemre esik távozásod, ime, minden készen áll elutazásodra. E levelek biztosítanak téged arról, hogy jó fogadtatásban lesz mindenütt részed. Itt, — fejezi be beszédét az ősz tudós a pergamentre mutatva — vedd ezt az ereklét, viseld mindig testeden és ez megóv majd a tévelygésektől.

Az ifjú felemelte szemeit és elsápadt. Az apa ezt észrevette, de hallgatott. A pergament rossz benyomást tett az ifjúra.

— Apám! — szólt végre halkán József — még mindig hiszesz az amulettekben, pedig már sok keserűséget okoztak neked. — Értelek fiam, az amulettek. Miattuk megbélyegeztek engem és Sabatai Zvi az álmessias követőjének tartottak. Isten a tanum, hogy a legtisztább szándék vezett engem, mert a hitet egy jelképpel, egy szimbolummal akartam azáltal megerősíteni. Kortársaim félreértettek — azóta nem is írtam ilyet többet. Ez azonban más természetű, ezen csak e mondat van írva: „Élj a zsidóságban — és maradj a zsidóságban!” Meg vagy elégedve a tartalommal?

— Esküszöm neked, hogy ezt az atyai tanításodat soha el nem felejtem.

— Tehát esküdj — szólt a rabbi komoly hanggal. A fiú szemlátomást megijedt, de erőt vett magán, felkelt helyéről és két ujját esküre emelte:

— Esküszöm Isten legszentebb nevére, hogy életem utolsó pillanatáig a zsidóságban, mint zsidó fogok élni.

Erre felkötötte az apa fia nyakára az amulettet, megáldotta őt és a fiú távozott.

II. Az álom.

Tizennyolc év múlt el a fentebb megírt búcsújelenet óta. Rabbi Jonathan Eibenschütz rég megtért már őseihez — fia József pedig Drezdában lakott a város legelőkelőbb negyedében és annak is legpompásabb palotájában. Báró Eibenschütz néven ismerte őt mindenki, nagy gazdagsá-

gáért pedig tisztelték, anélkül, hogy bárki is sejtette volna zsidó származását. Hisz az ember a legfőbb esetben az, aminek látszik és b. Eibenschütz a szó legteltesebb értelmében gavallér volt. Elegánsan öltözködött, telivér drága lovak, kutyát tartott, gazdag ékszereit mindenki dicsérte — szép megjelenése kedvessé tette őt mindenki előtt. Az apa féelme tehát nagyon is alapos volt. József rég ledobta magáról a zsidóság kényelmetlen ruháját, bár nyíltan nem hagyta azt el. Drezda városának legszebb leányával járt jegyben, aki más templomban dicsérte az Urat, mint amilyet Eibenschütz gyermek éveiben szeme előtt látott. Már ki volt tűzve a nagy nap, amelyen szive választottjával az oltár előtt állt, várva a frigykötéshez a pap áldását. Türelmetlenül hevert fekvőhelyén és az álom kerülte szemeit. Éjfél felé járt az idő, midőn végre mégis elszendergett. Ez az alvás azonban nem hozta meg számára a nyugalmat, sőt teljesen felzaklatta a kedélyét, feldulta egész lelki világát. Bár ő, mint amolyan egész modern ember, nem sokat tartott az álmokról, ez a mai álom mégis mélyen a lelkébe vésődött. Egy ősz szakállú gyönyörűen szép férfi jelent meg álmában. Kezében egy pergament tekercset tartott és reszketve ezt mondta: — Édes fiam! Im olvasd mi van ráírva. Ugy-e emlékszel e szavakra. Tudod, hogy ég felé emelt kézzel esküdtél, hogy híven kitartasz szent fogadalmaid mellett, hogy élni fogsz mindenkor a zsidóságért és a zsidóságban.

Ezzel eltűnt az aggastyán, de báró Eibenschütz lelki nyugalma is. Érezte, hogy ez nem a véletlen műve, ez szellemidézés a legnemesebb értelemben. Nem tartotta meg esküjét és ezzel felidézte jámbor édes atyja szent szellemét. Ez kísérni fogja őt egész életén át és érezte, hogy a megkezdett úton ő tovább nem haladhat. Hiába is várt rá másnap legszebb diszruhában az ő menyasszonya, nem jelent meg többé sem nála, sem pedig abban a társaságban, ahol a báró eleganciáját, gazdagságát, szellemességét oly hosszú időn át csodálták és bámulták.

III. Idegen a templomban.

Prága gheztó városának híres altneu templomában gyülekeznek a hívek a legájtatosabb istentiszteletre. A félelmetes ünnepek vannak küszöbön, amidőn Isten ítéletet hoz a földi, halandó emberek fölött. Már a hajnali rorátén együtt van a község apraja-nagyja. Ostromolják az eget szent zsolozsmáikkal, verik a mellüket bűnbevalló imáikkal, sanyargatják testüket és csak a lelküket juttatják előtérbe, csak neki adván táplálékot. A tudós főpap a szószekekre lép és az elpártolt fiuról szól a szívet markoló szent ige és tanítás. „Nem hallja senki, csak az Isten maga — így szól a bölcs rabbi, — csak ő előtte legyetek tiszták. Ha embert ember nyilvánosan sért meg, nyilvánosan kell bocsánatot kérnie. De ha ember Istent bánt meg, nem kell senki előtt pirulnia, senki előtt megalázkodnia. Szálljon magába, ismerje el bűnét és Isten megbocsát!

Az utolsó padban egy idegen férfit oly szívből jövően sírt, oly hangosan zokogott, hogy a szónokló pap, de a hívek is mind hátrafordultak és mélyen megindulva, könnyes szemekkel nézték a vergődő, bűnös embert.

Az istentisztelet befejeztével magához hivatva a rabbi a zokogó idegent. (Kedves fiam! valld be őszintén, tárt fel szívedet atyai barátod előtt, mi hatott úgy a lelkedre, hogy az egész gyülekezet előtt ily fenhangon sírtál!) „En vagyok az elpártolt fiú. Tudd meg, elődöd a rabbi székeben a szentéletű rabbi Jonathan fia vagyok én!” Erre báró Eibenschütz — mert ő volt az idegen — elmondta az egész élete történetét. A rabbi pedig nem csak megvigasztalta, hanem többé el nem tévesztette őt szemei elől.

Prágában telepedett le a báró, ott élt, mint hitű zsidó, magas kort ért el és mint a prágai hitközség elnöke, áldásos működést fejtett ki.

Dr. N. M. Gelber :

Warder Cresson.

A zsidó állam gondolatának első amerikai úttörője, Mordechai Immanuel Noah, — aki 1825-ben Grand Island szigetén önálló zsidó köztársaságot akart alapítani, — rájött arra, hogy a zsidó állam visszaállítása szempontjából egyedül Palesztina jöhet számításba.

A grand-islandi terv meggyűlölet után mindinkább foglalkoztatta Noaht ez a gondolat, de csak 1844-ben lép a nyilvánosság elé a zsidókérdést Palesztinában megoldani célzó tervével.

Két nagy nyilvános előadásban, amelyeket 1844. október 28-án és december 2-án tartott, akarta meggyőzni az amerikai közvéleményt egy nagyhatalmi védnökség alatt álló zsidó állam szükségességéről.

Jóllehet Noah nem körvonalazta pontosan a szemei előtt lebegő zsidó állam képét, mégis sikerült neki a nemzsidó amerikai közvélemény nagy részét a gondolat számára megnyerni.

Már jóval ezelőtt érintkezésbe lépett az Északamerikai Egyesült Államok vezető egyéniségeivel a zsidó renaissance propagálása végett és így elsősorban az Egyesült Államok elnöke, John Adams (1735—1826) állott teljes szívvel és lélekkel a zsidó ügy szolgálatába.

John Adams 1797-től 1805-ig viselte az elnöki méltóságot. A zsidó országépítés eszméjét annyira magáévá tette, hogy 1818-ban nyílt levélben kijelenti, hogy „**minden vágya egy önálló zsidó nemzet**”, ezenkívül pedig az egész világon szétszórta zsidóságnak olyan egyenjogúságot kell élveznie, mint Amerikában.

Adams elnökön kívül még nagyon sok befolyásos amerikai fogadta rokonszenvvel Noah ideáját és ehhez a körhöz tartozott Warder Cresson is, aki a cionizmus keresztény úttörői között a legérdekesebb típusok közé tartozik.

Warder Cresson 1798-ban született Philadelphia környékén, foglalkozására nézve farmer. A véletlen folytán megismerkedik Isaac Besserrel, aki 1842—1868-ig Philadelphiában az első angol-zsidó újságot szerkesztette. Besser ismertette meg Warder Cressonnal a zsidóságot és e nép gondolatvilága annyira befolyásolta Cressont, hogy kivándorolt Jeruzsálembe, ahol rövid idő múlva az Egyesült Államok konzuljának neveztek ki.

Ebben a minőségben bő alkalom nyílt a zsidó lakosság helyzetének megismerésére és lassankint arra a meggyőződésre jutott, hogy Palesztina nemcsak a zsidók, hanem a nagyhatalmak és az egész kulturemberiség szempontjából is nagy szerepre hivatott. Abból a tényből, hogy az elhanyagolt Jeruzsálemben majdnem az összes európai nagyhatalmak konzulátusokat létesítettek, Cresson azt következteti, hogy az ország gazdasági felépítése és a nemzetközi kereskedelemben való szerepe már nem késhet sokáig.

Palesztinára vonatkozó nézetei és tervei 1849-ben jelentek meg Londonban „**Jerusalem the Centre an Joy of the whole earth**”¹⁾ címen.

Különös érdeklődéssel viseltetett a zsidóság belső ügyei iránt és a zsidó világszemlélet alapgondolatai és erkölcsi tanításai annyira hatalmukba kerítették, hogy 1849-ben zsidó hitre tér át és a Michael Boas Israel nevet veszi fel. A zsidó közösség minden ügyében a legélénkebb érdeklődéssel vesz részt, és egész sor cikket ír, amelyekben a hithű orthodoxia szempontjából foglalkozik a zsidó nép problémájával.

Rendkívül fájt neki a palesztinai zsidóság szomorú helyzete, amely

egyedül a Chaluka-ajándékokra volt ráutalva és a legnagyobb nyomorban élt. Cresson rájött arra, hogy csak gazdasági átrétegződés segíthet ezen a nyomoron. 1853. márciusában tanulmányt írt, amelyben kifejti, hogy a palesztinai zsidóknak közös mezőgazdasági szövetkezetek formájában **okvetlenül vissza kell térniök a földműveléshez.** Nézete szerint mindenkéltű Refaim³⁾ völgyében zsidó mezőgazdasági mintafarmot kell létesíteni a legmodernebb angol és amerikai földmunkálási módszerek alapján és ez a mintafarm képezné ki a zsidó mezőgazdasági növendékeket.

Röviddel e cikk után tényleg meg is alapítja ezt a kolóniát, amely rövid fennállás után mintaszerű lesz. Jómaga Amerikába utazik, hogy a szükséges pénzüsszegeket megszerezze. Főfeladatának tekintette, hogy mezőgazdasági tervgazdasággal a zsidók számára Palesztinában kereseti lehetőségeket teremtsen és ennek révén nagyfokú bevándorlást tegyen lehetővé.

Cresson munkálkodása némely vezető zsidó férfiu előtt a legnagyobb rokonszenvet váltotta ki. A jeruzsálemi község előljárói szintén a legnagyobb örömmel üdvözölték törekvéseiket, de sajnos, az akkori körülmények nem kedveztek nagyszabású zsidó kolonizáció megindítására.

Cresson elvált feleségétől, felosztotta vagyonát gyermekei között és végérvényesen Jeruzsálemben telepedett le. Itt újból megnősült; második felesége szefárd zsidó nő volt. A szefárdok annyira megszerették Cressont, hogy vezetőjüké választották.

Cressont meleg baráti szálak fűzték a neves Chacham R. Jechiel Hakchenhez is.

Warder Cresson 1860. november 6-án halt meg Jeruzsálemben, de befolyása alatt még halála után is igen sok amerikai foglalkozott a palesztinai kolonizáció kérdésével. Ennek volt a következménye 1868-ban a „**Church of the Messiah**” címen Amerikában alapított keresztény társaság, amelynek az volt a kifejezett célja, hogy a próféták szellemében megfelelő palesztinai zsidó visszavándorlást megvalósítsa.

Röviddel e társaság alapítása után 30 család vándorolt ki Palesztinába és Jaffa mellett kolóniát alapított. A legnagyobb lelkesedéssel munkáltak a földet abban a reményben, hogy „**elérük még azt a napot, amikor egész Izrael követni fogja a föld hívó szavát . . .**”

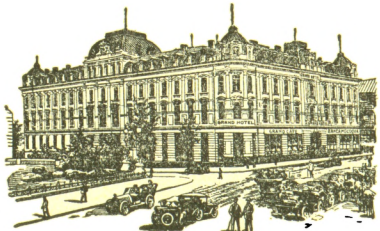
Ennek az amerikai kolóniának azonban igen szomorú vége lett. Az akkor még teljesen rendezetlen egészségügyi viszonyok folytán valamennyien ott pusztultak.

A new-yorki társaság még fennállott néhány esztendeig, de azután feloszlott, mivel nem találták az időt elérkezettnek arra, hogy a zsidóság nagyobb tömegekben Palesztinába visszavándoroljon.

¹⁾ „Jeruzsálem, az egész világ örömteljes központja.”

²⁾ Így nevezik a palesztinai szegények számára külföldről küldött pénzbeli támogatást.

³⁾ A mostani el-Bukeia néven ismert termékeny völgy Jeruzsálemtől délre. Itt harcolt Dávid a filiszteusokkal.

BUCAREST

GRAND-HOTEL

„LAFAYETTE”

CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtisztább,
legkényelmesebb és legolcsóbb szálló-
ládja. Szobák 130 Lei-től.

Ujvári Péter :

Elégett csipkebokor

Emberről, állatot már megteremtett az Isten, de céltalanul lézengtek ide-oda, mert a végzet még nem parancsolt az életük felett. És a fák sem mertek még terebélyesedni, mert egy sem tudta, mi az ő igaz természete és mi az ő hivatása. A teremtnapok utolsó alkonyán ünnepélyes várakozásba zsibbadt a mindenség, mert az Isten maga elé idézte teremtményeit, hogy megtudják, hogy milyen sorsra teremtődtek. Emberben, állatban, fában és virágban jövő életének félelme reszketett.

A sorsosztás végén a fákhöz és a virágokhoz fordult az Ur:

— Néktek pedig ez legyen a sorsotok: Gyökerezzetek meg a földben és adjatok gyümölcsöt az éhezőknek.

A fák és a cserjék zúgni kezdtek. Igazságtalannak érezték a végzést és tiltakoztak ellene.

— Uram, — forrt ki egyikükből az ellenkezés, — velünk mért bántál el mostohábban, mint a többivel? Mindenkit szabadságra teremtettél, de minket röghöz csomózott, sziklához kötött a te kezéd. A mi lábunkat a földbe ágyaztad. Idegen világokba csak sóvárgásunk szállhat, barátaink felé csak ágainkat tárhatjuk ki, gyermekeinkre csak hervadó leveleinket szórhatjuk. Jönnek a tavaszok, de mi nem mehetünk elébük, ünnepi táncot lejtve. Jönnek a viharok és mi nem futhatunk meg előlük. Mozdulatlan-ságra kárhoztattál minket és megfosztottál a mozgás és a szabadság édes gyönyöreitől. Nem igazságos hát, hogy sorsunk gyanánt csak a termékenységét szabta ki a mi számunkra. Ismerjük az ember önzését, ha nem szolgálunk neki örökös terhességgel, akkor jaj nekünk. Légy igazságos, Uristen és engedd meg, hogy ne csak gyümölcsünk miatt keresse barátságunkat az ember, hanem egyéb kiválóságok miatt is.

— A kívánságtok, — felelt az Ur — nem igazságtalan. Ha más csak egy küldetést kapott, ti kettőt érdemeltek meg. De jól ügyeljetek arra, amit mondok. Minden jóért rossz is jár. Azért, ami megmagasztal, meg-alázással fizet az élet, a dicsőséget szégyennel cseréli fel és a gazdagságot szegénységgel.

— Vállaljuk! — kiáltották a fák egyhangúan.

Az Ur körülnézett és így szólt a tölgyfához:

— Bölcsőt faragnak a törzsedből. Hősök, tudósok és megváltók te benned álmodják első álmukat. Meg vagy ezzel elégedve?

A büszkeség rázta meg a tölgy izmos ágait és így felelt:

— Meg. Éppen nekem való hivatás ez.

— Akkor hát így lesz. Bölcsőt faragjanak belőled, aztán meg koporsót.

Most a fenyő felé fordult az Isten:

— Belőled palotát építsenek a gazdagok. Megvagy ezzel elégedve?

— Meg. Erre büszke lehetek.

— Büszke azért ne légy, mert a rabszolgák kunyhóit és a bűnösök börtöneit is te belőled építik.

A harmadikról így szólt a végzés:

— Erős, szép ágaid vannak, a főpapok pásztorbotját ezekből messék. De ne kevélykedj, mert bot kell a koldusnak is, nemcsak a hatalmas fő-papnak és a csavargó a te törzsedről vágja le koldusbotját.

Aztán sor került a többire is. És mindegyik kettős végzetre ítéltetett. Aki méltónak találta arra, hogy fájából bírói széket ácsoljanak, az mindjárt kénytelen volt magára venni a deres szégyenét. A katedra sorsa

összefonódott a kereszt sorsával, a fáklya sorsa a virgácsával, amellyel embereket marcangolnak.

A sorsosztás végéhez közeledett. Még csak a csipkebokor volt hátra. Gyönyörűségtől és félelemtől borzongott, de erős akaratok forrtak benne. Az utolsók legutolsójának alázza meg őt a végzet, megmagasztalást fog majd követelni az Istentől.

Előrehajolt és így szólt:

— Uram, kicsinynek teremtetél és gyümölcstelennek. Kín és szégyen az életem, mert még azok is megcsúfolnak, akik testvéreim volnának. Érzem, hogy ezért kárpótlást érdelek. Kérlek uram, ha bölcsőnél, palotánál, főpapi botnál, bírói széknél nagyobbat is szántál az emberiségnek, akkor engedd meg, hogy azt áldásként tőlem kaphassák.

Nagy világosság áradt meg az Isten szeméből, mikor így szólt:

— Legyen. Te benned fogok megnyilatkozni az embernek. Belőled születik ki a törvény és meghalni is te benned fog.

És sok-sok esztendő után a csipkebokorban nyilatkozott meg a Törvény. És a csipkebokor lángolt, de nem égett el.

És sok-sok esztendő után máglyát raktak a csipkebokor fájából és rávetették a törvényt, hogy elégjen. De a törvény nem égett el.

És sok-sok esztendő után megint raktak máglyát a csipkebokorból és vértanukat vetettek beléje.

A csipkebokor ég felé emelte izzó karjait és zokogott:

— Uram, ezt a szegényt már nem bírom el.

És a csipkebokor elégett.

Prerau Margot:

Gyöngyfényű hold alatt...

Valahol ütnék egy népet,

kít üznek kétezer éve.

Sohasem éreztem,

mit jelent nekem

e faj, melynek véréből eredtem.

(Mint más népeket úgy szerettem.)

De most, ilyenkor fáj . . .

Mint mikor végtagokat szúrnak, vagdosnak

s a szív megrándul, vonaglik,

fájdalomban szorul össze.

Fölöttem gyöngyház-szín hold.

Felhők közt úszik, merengve.

Látja a hold, nézik a felhők.

Bámulja a csillagos este:

Hogy bántják valahol a testet,

melynek törzsében összerándul remegve

a Szív. Egy zsidó lány fájó szíve . . .

Mult szombaton nála ebédeltünk. Főszerkesztőnk — midőn távozni készült az étteremből — a vendéglőshöz fordult:

— Nagyon meg vagyok elégedve mindennel . . .

— Nagyon jó magánál minden. Pompás ízűek ételei, jó a bora figyelmes a kiszolgálás . . .

— Nagyon örülök, ha a vendég megelégedve távozik, mert akkor biztosan újból meglátogat — szólott mosolyogva a gazda. — Csak az üzlet menne kicsit jobban . . . Sokszor hallok, hogy valami reklám is kellene.

— Nem, Niszelkém, — válaszolt a főszerkesztőnk — magánál minden olyan jó, hogy se ételnek, se italnak nem kell cégér . . .

Jó bornak nem kell cégér . . .

Niszel-féle orth. kóser étterem (VI., Rombach-utca 16.)

Tulajdonosa sokat tanult. Olyan jártas a talmudban, hogy ilyen felkészültséggel neolog rabbi már talmudchachamnak nevezné magát.

Más pályára készült.

Elegáns hölgy szabója

MEGGYES

a divatkosztümök

mestere

ANDRÁSSY ÚT 79.

Solós szudósz elmefuttatás

A szombat harmadik étkezésével (a solós szudósz-szal) kapcsolatban hagyományos szokás bibliai és talmudi helyeket a rendes homiliákénál is nagyobb poetica licentiával valláserkölcsi célzattal egységbe fűzni.

Ez a bibliamagyarázati művészet napjainkban valósággal *kihalóban* van.

Oka ennek az, hogy az új nemzedék a maga szegényes irodalmi ismeretében már nem is bírná követni az ilyes fejtegetéseket, a rabbik tehát nem is kultiválják.

Hogy e sajátos, a zsidóságnál egyedül kifejezett művészet teljesen ki ne haljon, arra volna szükség, hogy új rabbijaink nemzeti nyelven és közérthetőleg kíséreljék meg az ilyen fejtegetéseket, mellőzve természetesen a régiek minden gondolatbeli salto mortáléit és elavult izlését.

Lapunk e rovatában a régi stílusú homiliákat modernebb mezben akarjuk feleleveníteni.

A „boruch sém kevod malchuszó“ titka

A tan, melyet Mózes hagyományozott ránk, Jákób gyülekezetének öröksége. (Móz. V. 33 f.)

Ezt a tórai igét, mely Mózes búcsújában található, minden kised ajkaira adjuk reggelenként, de voltaképp vajmi kevés szülő és tanító gondolta át tartalmát és vajjon ki vette észre, hogy e mondat önmagában is némi ellentmondást tartalmaz, amikor a Mózes tóráját Jákóbra vezeti vissza, elvitatva az érdemet Mózesről és hogy e szöveg folyamából is szirtszigetként áll ki. E kétös nehézséget eltüntetjük, ha a Jákób és Mózes közötti hagyománykapcsolatot a biblia egyéb helyein is kinyomozzuk. Evégből nyúlunk vissza egy másik búcsúszózatra, mely az itt említetthez teljesen analóg: Jákób búcsújához, melyet halálos ágyán fiaihoz, illetve a leendő törzsek fejeihez azok történeti szerepének jellemzéseiként intéz. Nem áldás ez sem, mint tévesen fordítják, hanem jellemzés, melyben még egy-egy átokszereűn hangzó szavak is van, de ép ebben áll a történeti s erkölcsi értéke. Jákób ezen búcsúszózatának bevezető szavában olvassuk, hogy egybegyűjtve fiait halálos ágya köré. Jákób így szólítja meg őket: Gyűljetek egybe és hadd jelentsem

meg nektek, mi lesz a sorsotok a jövőendőben. Folytatólag azonban egy szót sem találunk a jövőendölésből, hanem csupán a törzsek életének, külön egyéniségeinek pár vonással való megrajzolását. Ez a jelenség már a talmud bölcsesíneknek is feltűnt és ez a hézag provokálta azt a magyarázó megjegyzésüket, hogy „Jákób a messiási idők titokzatos varázshonának kárpitját akarta akkor fellebbenteni fiai előtt, de hirtelen eltávozott róla az isteni szellem, cserben hagyta látnoki ihlete. Döbbenettel kellett ennek észleletére azt hinnie, hogy fiai között ép úgy lesz egy-egy kifogásolható hitű, miként atyja ágyán is foltot ejtett a pogányságra hajló Ézsau, nagyatyjáén pedig a vadszamárszilajságú Jismáél. Mert halálos ágyán, amikor jóakarátának minden kisu-gárzását egyetlen pillanat gőcpontjába gyűjti össze a jövőendő világ útjának bevilágítására a vándor, a maga hibáitól megtisztultan, teljesen átszellemülten áll Bírāja előtt, a maga jellemének foltjaiban már nem láthatja ihlet elvakulásának okát, ellenben fiainak netáni megtévelyedéseért még mindig felelősnek érzi magát a jámbor; hisz Jóbról is olvassuk, hogy „mialatt gyermekei egymás házában ettek-ittak, mulatoztak, ő mindegyikükért áldozatot mutatott be, mert úgymondá: hátha vétkeznek fiaim, vagy pedig gondolatban megtagadták Istent.”

Jákób fiai azonban észrevették a pillanati zavart atyjuk lelkületében és megnyugtatóra egyhangulag ez ígére fakadtak: „Halljad Izráel, Adonáj a mi Istenünk, Adonáj egy” vagy megmagyarázva: halljad atyánk, atyánk biztosítunk róla, hogy nem gondolunk több vagy más istenségre. Ezen spontán egyhangú, őszinte vallomás honorálására aztán mondotta Jákób: „Boruch sém kevod malchuszó”. Ezt az igét a mi imakönyveink és a hitoktatásban is megszokott értelmetlen fordítása helyett csak így fordíthatjuk: „Áldassék az ő királyi fenségeinek neve”.

A fent felsorolt szöveg nehézségek ezen ígével csak egy újjal gyarapodnak, amennyiben felmerült az a kérdés: hol van e pár szónyi formulában az elismerés a gyermekek hithű vallomására és hol van az elmaradt jövőendőmondásért a kárpótlás?

Közelebb kell jutnunk e formula mélységeihez, hogy a feleletet kérdésünkre megtaláljuk. És bizonyos, hogy valami misztikumot titkoltak be bölcsseink, amidőn azt a Sema hitvallomás bibliai szövegének megszakítása árán tették a mindennapi liturgia tárgyává és annak csak halk elmondását rendelték el egész évre, jomkippur napjára azonban hangos elmondását írják elő. Ennek talmudi eredete a következő:

A talmudban Peszáchim 55. lapján olvasuk, hogy miután a Misnasz szerint a jerikói zsidó gyülekezet egyáltalában nem mondotta e formulát, mi hogyan járjunk el? Tartsunk Jákóbbal, aki elrebegte, vagy pedig Mózzal, aki a saját maga írta Semá-szakaszban nem használja? Megállapodásunk ennek megfelelően az, hogy mondjuk ugyan, de csak halkan, mint valami kétes dolgot.

Ime tehát meg van a kapcsolat Jákób és Mózes között egy jelentőséges titokzatos értelmű formula körül, melynél igaz álláspontjuk ellenkező.

Ha még tovább kutatunk e formula genezise után, azt találjuk a Midrásban a Semá-szakasz kapcsán, hogy Mózes előtt sem volt ismeretlen e formula, ő a mennyben időztében hallotta ezt az angyalok ajkain, el is leste, le is hozta a szövegét, de annak továbbítását, illetve visszaformulaképp való használatát azzal a korlátozással rendelte el, hogy egész éven át halkan történjék, csak Jomkippur napján, amikor tisztán állunk Isten előtt, mint maguk az angyalok menjen végbe hangosan; mert, — így okolja meg a Midras a maga szokott naiv módjában — egy elcsent ékszerdarabot az ember bármily szívesen ad oda feleségének, mégis azt mondja neki: ne vedd fel a nagy nyilvánosság előtt, csak intim helyiségben.

Ezen hagyomány szerint tehát ugyancsak valami kétség fér a tárgyalt imaformulához, de kitűnik, hogy más forrásból ered annak kétséges, megtámadható volta és hogy Mózes mégis ismerte és közölte, eltérően az előbbi helytől.

Hogyan hidaljuk át most a két hagyomány közötti ellentmondást?

E kérdés elődázhatatlanná teszi annak a nagyobb kérdésnek feszegetését: mi adja meg voltaképp e pár szónak azt a nagy jelentőséget, mely miatt ekkora véleményeltérést látunk és melynek használata körül oly

egyedül álló kettős rendelkezés létesült, mi teszi azt angyali ajkakhoz méltóvá és miért oly aranyérzékenységre képes emberi ajkak profanizálására.

A megfejtés kulcsát a kovaud szóban kell keresnünk. Rendesen tiszteletnek, dicsőségnek szokás fordítani, valójában sokkal több esetben ez magát az isteni Lényt, a Szellemet jelenti (Mutasd meg a te Lényedet . . . Móz. II. k. 33. f. 18. o.)

Ha elvonul a lényem u. o. 22. o.

Isten lénye kitöltötte a hajlékot; 40. f. 35. Ezékiel 3. f. 12. o.; dicsértessék az Örök-kévaló lénye, felcserélték Lényüket bikának a képeivel 106. zs. 20. o. stb. Ennek az isteni Lénynek immanens tulajdonsága csupán a becsület, a tisztesség és ez utóbbinak reflexe az emberek részéről való becslés, tisztelet, dicsőítés. Ez az erkölcsi attribútum különbözteti meg Isten Lényét minden más istenség vagy hatalomtól; hatalmat más lények is gyakorolnak, királyok, körzeti potentátok stbek, de Istenben a hatalom mellett ott van az erkölcsi fenség, az utolérhetetlen szentség, a kovaud is. Ezért mondja az imaköltő: „hoaderesz” vehoemuno lechej boólomin, az Örökéletűben megvan a hatalom és a hit. A „hatalom” (aderesz) t. i. megvolt már az ősarban, a tehómban is, és az hirdette Isten hatalmát is, amint a zsol-tárköltő mondja: Mikólósz májim rabbim addirim . . . addir bamoróm Adonáj” „A hatalmas vizárok szavából (kihangzik): Hatalmas a mennyben Adonáj”, de az abszolút becsületet erkölcsi fenséget csak a hit szava fejezi ki. És ezért mondhatja az imaköltő: „Malchuszó bikhál adoszi uchevodó hu emunoszi”. Az ő királyi hatalma megvan az én gyülekezetemben (embereknél is), de az ő erkölcsi fensége: az (csak) hitem képzete. És a zsol-tárköltő is zengi: „Mi ze melech hakovod” „Hol van erkölcsi fenségben tündöklő király? Istenről mondhatjuk csupán: hamelech bichvodó tomid jimloch, hogy ő erkölcsi fenségében gyakorolja uralmát.

Ime tehát egy oly magas és mélységes képzet Istenről, mely Jákób ajkaim méltó válasz volt a gyermekek hitvallomására, de annál magasabb régiókban járó, úgy, hogy az magában foglalja a világ sorsának erkölcsi törvény szerint való kormányzását és így kárpótlást nyújtott a haldokló atya ajkain elmaradt jövőmondásért.

Mózes pedig azért nem szötte be a magafirta Semába, mivel az aranyborjúimádásba fulladt nemzedékéhez intézet korholó beszédének a folyamába ez nem találta volna meg a maga misztikumához méltó helyet, de ő azért hallotta az angyaloktól, akik „boruch kevod adonáj” szólamban — Ezékiel prófeta szava szerint — is használta és Jákóbtól sajátíthatták el. Amikor Mózes mégis sajnálta e kincset az ő hitvese népétől megtagadni, úgy adta azt át, hogy első sorban a papok használják, a nép pedig valük együtt a jomkipपुरi megtisztulás napján. Amint a talmud szava után jomkipपुरi imánkban mondjuk ki. A papok és a nép, amikor a főpap ajkairól hallották Istennek erkölcsi fenségű és imálandó nevét S H V H betűk szerinti kiejtésben, térdre hulltak, arcra borultak és mondták: „boruch sem kevod malchuszó”, egyéb alkalmakkor pedig csak letompított hangon mondjuk. Mert ámbár Istent az ófárok és szerafofok eléggé magasztalják, de veoviszó sehiló . . . ő szívesen fogadja a porban csúszók ajkairól a dicsőítést, mert annak révén ők is hozzá

emelkednek az áhitat szárnyain. Így tehát a tan, melyet Mózes hagyományozott, eredetileg Jákóbtól maradt örökség.

Ezek után érthetővé válik a tárgyalt ígének a szöveg kapcsolatába való illeszkedése is. A szöveg fordítása Rási értelmezésének segítségül hívása mellett ekkép hangzik:

„Ez a búcsú, mellyel Mózes, az isteni férfiú elbúcsúzott Izrael fiaitól: Adonáj Szináj felől jő . . . a Szentek (Rási: angyalok) miriádjaitól kisérve léptek, jobbjobban a lángok között kinyilatkoztatott törvénnyel; bár dédelgeti a törzseket, bár a szent angyalok kezeügyében vannak és lába elé terülnek, mégis mivel (Izrael) viseli igéid igáját: a tan, melyet Mózes ránk hagyományozott „Jákób” gyülekezetének öröksége. Egykor ugyanis „király” (csak hatalmat gyakorló) volt ő Izraelben, amikor a törzsek fejei egybegyülekeztek (Jákób köré), Izrael törzsei egyetértően . . .” De most méltán éneklí a zsoltárköltő: „Emeljétek fejeiteket, ti (diadal)kapuk és emeljétek ti az örökkévalóság bejáratai hadd vonuljon be az erkölcsi fenség királya. *Dr. Fényes Mór.*

Csermely Gyula:

Inzer rebbe . . .

Bocsánatot kell kérjek mindenkitől, aki ezt az igénytelen **dolgoma** olvassa, hogy német címet biggyesztettem föléje, azaz **annyr** németet, mint zsargont. Magyar író részéről nem mondom, hogy **főbenjáró** vétek, még kevésbé kanállópás, vagy efféle, csak valahogy úgy fest a magyarnyelvű novella felett a zsargócím, mint a zsinóros dolmányon a strámlí.

De hát, kérem szeretettel vannak olykor művek, regény legyen vagy novella, versesdráma vagy románc, amik megokolttá teszik, sokszor kötelezővé teszik az idegennyelvű címet, mert az jogcégér. Példa kell tisztelt olvasóm? Csak parancsoljon, szolgálók. Petőfi: Carman lugubre, Mikszáth: Frivol akta, Heine: Disputation. Nem Wortgefecht, nem Wortstreit, hanem idegen szóval: Disputation. És de hány más van ilyen! Tehát bocsássák meg nekem is az „Inzer rebbe? er soll lájbn”.

Tizenhárom évvel ezelőtt egy zsidótárgyú regényem jobb megírása céljából elutaztam. Hogy otthon lássam a kaftant és mindazt, ami a kaftánhoz tartozott. Láttam ugyan már Pesten is; a „Zsidó Híradó” környékén olykor többhöz is volt szerencsém; de az átutazó kaftán nem az igazi otthoni. Én meg erre voltam kíváncsi.

Nos, Munkácsra mentem, hogy onnan tegyek kirándulást egy-egy faluba, a munkácsi vonalnak egyik folytatása akkor Lavoczne Sztryj volt. S éppen fürdőidény után voltunk. Misem természetesebb tehát, hogy a váróteremben kaftánokat is láttam, egyszerre hármat egy pamlagon és ahogy elmentem mellettük, hallottam, amint megelégedetten mondták:

— Jetz fúr mer gezinterhájt áhájm. Karlsbadból vagy honnan jöhettek s most hazamehettek Lengyelkére vagy hová.

Másodosztályon utaztak s úgy intéztem a dolgot, hogy velük ugyanegy szakaszba kerüljek. Persze eleinte bizalmatlansággal fogadtak, mert azt hitték, én nem vagyok hitsorsos, de megtudván, hogy zsidó vagyok, nyomban közlékenyebbek lettek és nyíltabbak.

Hogy elmondjam, hát úgy jött az összeösmarkedés, hogy én hiába vártam a kérdésre: zát Ihr á Jid? Megkezdtém hát magam a kérdezést: mely napokra esik az idén Ros-hásóno?

Három örömrre derült emberarc mosolygása nyájaskodott a szemembe és az egyik közülük felete:

— Hogy mely napokra esik az idén Ros-hásóno? Hát én azt hiszem, hogy vasárnapra és hétfőre.

De kapóra jött nekem ez a válasz. — Hát, hogy mondhat illet, — estem neki és támadtam rá az emberre. Hát nem tudja maga, amit a Talmud mond? Laj ádu ros! Vasárnapra, szerdára és péntekre nem eshetik Ros-hásóno első napja!

Az előbbi örömhöz az új csodálkozás és mondom, valami tisztelettel párosult kéj járult. — Ihr hupt gelernt (maga tanult?) — kérdezték.

— Hát persze, hogy tanultam, rebojszem.

Ötperccel később már a legélénkebb beszélgetést folytattuk; ők kérdeztek és én feletem, és én kérdeztem és ők feletek. Ők megtudták, hogy én ki mi vagyok, azt mondtam nekik, fiskális vagyok és hogy egy hagyaték-ügyben Munkácsra utazom, és én megtudtam, hogy ők hárman vojnilovi, galíciai emberek; bérlő az egyik, szeszfőző a másik, tégláégető iparos a harmadik. És hogy mindhárom chósizid a javából.

— No helyben vagyok, — gondoltam és a rebbejükről kezdtem beszélni. — Ki a rebbejük és ugyan hol lakik, hátha felkeresném valamikor én is . . . és milyen ember a rebbejük, otthon-e az égben és tesz-e csodát?

Tesz-e csodát a rebbe? Három arcban hat parázs, hat rajongva fel-lángoló emberszem.

— Inzer rebbe . . . ? — kezdte az egyik — inzer rebbe, er zoll lájbn!

Ezt a kérdő választ: inzer rebbe . . . ? úgy adta, aki felelt, hogy felemelte balkarját, kifelé fordította tenyerét, fejét pedig majdnem jobbválára fektette, beszélvén; — inzer rebbe, er zoll lájbn, a kezében tartja a világot. (Ezt zsidóul mondta: kol ajlam küle bejóda.) És magasztalva a rebbet, hogy milyen nagy ő és hatalmas, hogy tanácsadása nélkül még az égben sem határozna fontosat, elmondta egyik nagyszerű csodáját. Hogy juttatott hozományt földhözragadt szegény zsidóember lányának.

— Wájszt Ihr — fordult két társához, mielőtt elmondta a csodát — Ihr wurc demól nist derhájm, ti akkor nem voltatok otthon. Szegény zsidóember jött a rebbehez, messze földről való zsidó és könnyeket hullajtott és zokogott, hogy leánya mennyasszony, de nincs hozomány. Szerzne hát a rebbe, lemán hásem!

A rebbe pedig összeszidta a zsidót. — Miért hazudsz? Neked nincs pénz? Több pénz van, mint nekem! Neked kétszáz darab aranyad van.

Rebbe ziszer . . . nekem? — siránkozott a zsidó. Még egy ránisom (forint) sincs, nem hogy aranyaim volnának.

— Mégis hazudsz — szidta a rebbe. Vesd csak le a cipődet, te ázesz (szemtelen). Nem a jobb cipődet, te ázesz . . . a másikat!

A szegény zsidó levetette cipőjét, harisnyája olyan rongyos volt, hogy lába négy ujja is kilátszott, sarka is és a rebbe elé tette cipőjét. A rebbe meg csak belenyúlt és kihúzott a cipőből egy bőrzacsót.

— Hát ez micsoda, te misz pónem? (ronda pofa) — kérdezte. Eggyel sincs ebben kevesebb, mint kétszáz darab tízkoronás arany.

A zsidó reszketve megnézte, hát csakugyan annyi volt az erszényben. Hálálkodni akart, de a rebbe bizony valósággal kidobta. Ha van pénzed, te ázesz, minek jössz akkor én hozzám?

— Aber wájszt Ihr, — fejezte be a beszélő és megint két társához fordult — Ihr vure demól nis derhájm, mikor ezt a csodát művelte a rebbe.

Benne lévén a csodákban, a másik a három közül is megszólalt. — Inzer rebbe? . . . er zoll lájbn! Ugyanaz a felemelt balkar, ugyanegy kifordított tenyér és jobb vállra fektetett rajongó fej. Inzer rebbe . . . er zoll lájbn in gezind zán . . . mit mondjak? Élije nóve ő, ha nem még több. És elmondta a következő csodáját:

— Többen együtt sétáltunk a rebbevel kint a határban. Beszélgettünk, énekeltünk, táncoltunk is. Egyszer csak megszólalt a rebbe: Éhes vagyok, te Ég! Tudd meg, te Ég, hogy ehetném!

— Mindnyájan a zsebünkhöz kaptunk s ki egy almát, ki egy körtét, ki egy zsemlyét nyújtott oda a rebbenek, de ő indulatos haragosan ránkörmedt. Nem nektek mondtam, hogy ehetném — így szólt; én az Éghez beszéltem, hogy éhes vagyok . . . az Ég adjon. S erre jött is egy nagy fekete holló és hozott egy fürt szőlőt gánájdemből (a paradicsomból). Aber wájszt Ihr, — fejezte be meséjét — Ihr vure demól nis derhájm, amikor ez történt.

A harmadik kaftános nagy tisztelettel felemelkedett ültéből, mikor rákezdte: inzer rebbe? . . . er zoll lájbn, azután, hogy visszaereszkedett a pamlagra, ő is csak felemelte balkezét, kifelé fordította tenyerét — a csodálkozó tisztelet gesztusa ez — ő is jobb vállára eresztette fejét és ő is belefogott elbeszélésbe, egy csodának.

— Özvegyasszony, kinek nem tudom, nyolc-e vagy kilenc kis gyermeke s aki maga halálos beteg volt, a harmadik faluból odavánszorgott a rebbehez, er zoll lájbn . . . Azért járult elébe, gyógyítaná ki nyavalyájából a szent rebbe; mi lenne szegény gyermekeivel, ha ő meghalna? Oly beteg és gyöngye volt az asszony, hogy még szóra se nyithatta száját a szent előtt; összeesett és életelenül elterült. A rebbe erre nem mondta bóruch dájin emesz, hanem perelni kezdett az Istennel, micsoda dolog ez? Van-e szíved, te Isten, hogy elveszed ennek az özvegynek az életét? Hiszen elpusztulnak, éhen vesznek az árvái! Tejő vagy, te isten, de gondold meg, a világ milyen szívtelen! Ki táplálná, ki ruházná az árvákat? S hogy az asszony még mindig nem mozdult, a szombatról maradt kidesborral lelocsolta a rebbe az asszonyt és azt mondta: — parancsolom, te Isten! Parancsolom, hogy éleszd fel ez asszonyt és egészségét és erejét is add vissza. Hogy dolgozhassék és elláthassa övéit.

— Az asszony még mindig nem mozdult s erre a rebbe, er zoll lájbn, dühös lett. Nem hallgatsz rám, te Legfelsőbb? — kiáltott. No hát tudd meg, fogadkoztam a rebbe és magasra emelte a kiddesserleget az éj felé, — addig nem „csinálok” én kidedet, amíg fel nem éleszted és meg nem gyógyítod ez özvegyet!

— Az égben erre megijedtek, rebojszem. Hogy a mi rebbenek te csináljon több kidedet? Szombati koronáján az Istennek hiányoznék a leg-ragyogóbb drágakő?! Ez mégsem lehet, siránkoztak az angyalok. S erre engedtek is az égben és az asszony nyomban fel is állhatott és jobban lett. Most, ígézet ne fogja, egészséges mint a makk az az asszony.

— Aber wájszt Ihr, — fejezte be ő is — Ihr vure demól nis derhájm, mikor a rebbe, er zoll lájbn, ilyen csodát tett . . .

. . . Nos, hogy pontot tegyek elbeszélésem végére: hát én azt hiszem, azaz meggyőződésem ez, olvasóm, hogy amióta csodarabbik vannak s amióta azok csodákat művelnek, sohasem volt otthon senki, amikor ők a „csodákat” művelték. De beszélni azért beszél róluk mindenki.

Fuchs Ernő:

Ne félj zsidó testvér

Egyedül vagyunk a világ ellen,
Kis népünk áll — népekkel szemben.
Mások vagyunk és mást is akarunk,
Hevít a hit — amelyért meghalunk.
Zsidó vagyok és az is maradok,
Zsidó testvéreim! Jönnék új hajnalok . . .
Jönnék új hajnalok — napsugárral —

fénnyel,
Letörjük mi gátol erőszakos kézzel.
Ne félj zsidó testvér lerázzuk a láncot,
Építünk magunknak önálló országot!
Ebben szent a porszem — a rög, mire
lépünk,

Ezért a porszemért feláldozzuk létünk.
Ne félj zsidó testvér, elő reneszánszunk,
Fölvirrad hajnalunk mit epedve várunk,
Fölvirrad még napunk a beborult égen,
Smegvalósul álmunk — amit várunk régen.
Ne félj zsidó testvér — támad új hajnalunk,
Lesz szabad országunk melyért élünk,
halunk.

S valóra válik majd nemzedékek álma,
Szabad zsidó nemzet — önálló országa!

Hotel Savoy Gyermekotthona

a magas Tatra alján
Spisska Nova Ves (Igló)
(Csehszlovákia)

a kirándulóhelyek középpontján.

**Gyermekek nyaraltatása teljes
felelősség mellett és szigorú
felügyelet alatt.**

Gyönyörűen berendezett szobák, minden komforttal.

Hizláló kúrák! Strand és napfürdők!

Legmérsékeltebb árak

Érdeklődők forduljanak felvilágosításért az Uj Ut szerkesztőségéhez, vagy közvetlen Holländer Lajos orth. kóser étterem és szálloda tulajdonoshoz.

Rubin Brandes: Hogyan oldotta meg a pumpiáni rabbi a szociális kérdést

Pumpián egy félreeső eldugott falucska Litvániában. Lakossága földhözragadt, szegény zsidókból áll, kik úgy vélik, hogy tőlük tiz kilométernyire kezdődik a világ vége. Ők ki nem mozdulnak a falujokból, Idegen meg nem jön hozzájuk és ha egyszer tiz évben mégis elvetődik hozzájuk, annak csodájára jár a falu apraja-nagyja. Ebben a kicsiny falucskában élt egy istenfélő szent rabbinus, névszerint Reb Nechmuchen. Ott született Pumpiában, édesatyja is rabbija volt a kicsiny gyülekezetnek és egyetlen fiával Nechmuchenel tanulgattak naphosszat öreg, elsárgult talmudfoliánsokból. Mikor azután betért őseihez, a fia örökölte az apa állását. Azóta Reb Nechmuchen a község feje, esze, tudása, rabbija egy személyben — heti huszonöt lengyel garasért. Fizetése tehát nem sok, igaz, dolga sem igen akad: hívei jámbor, békés természetű emberek, rituális kérdéseket sem igen zavarták, hacsak néha napján be nem toppan hozzá nagy izgatottan egy-egy izgatott háziasszony sájleval (rituális kérdés), hogy mi legyen azzal a tejes fazékkal, melybe forróvíz loccsant a husos fazékból. Sulyosabb sájle alig fordult elő, mert Pumpiában nem igen főztek húst az asszonyok. Szóval Reb Nechmuchennek bőven akadt ideje elmerülni az elsárgult foliánsokba. Modern ember nem volt, az már szent igaz, mégis nem egyszer foglalkoztatták az élet legmodernebb problémái. Ha p. o. a talmudban azt olvasta, hogy R. Lévi b. Charsumnak ezer városa és ezer hajója volt, önkéntelenül párhuzamot vont közte és Rotschild között, kinek híre még Pumpiánba is elhatolt. A gazdaság gondolata még az ő nyugodt lelkületét is izgalomba hozta. Ilyen mély gondokba merült, homlokát összeráncolta és órák hosszat eltöprengett a gazdagság lényege

fölött. Egy ily töprengés közben nagyszerű gondolata támadt, egy nagy eladdig ismeretlen titkot fedezett fel, hogy a gazdagság, az egy nagy szerencsétlenség. Összeborzadt arra a gondolatra, hogy mily rettenetes kínokat szenvedhetnek a gazdagok a túlvilágban, akiknek annyi élvezetet nyújt a földi élet. Majd ekként fűzte tovább gondolatait: Ha a gazdagság — szerencsétlenség, mért vannak mégis oly szűk látókörű emberek, hogy a gazdagság jármát hordják? Bizonyos, hogy a gazdagság ép oly csapás, mint a p. o. a betegség; a gazdagok, kiket Isten gazdagsággal sujtott, szívesen megszabadulnának vagyonuktól, de nem akadnak oly boldog szegényekre, kik a gazdaságot tőlük átvállalják és a tulvilági üdvösséget kockáztassák. Miként a betegségtől, úgy a gazdagságtól is úgy szabadulhat meg az ember, ha Isten megkönyörül rajta, mert az minden kétségen felülálló tényként vallotta azontul, hogy a gazdagság — az egy nagy szeerncsétlenség.

*

Évek multak, évek teltek, a gyermekek szaporodtak, a ruhák koptak, a mindennapi kenyér mind szárazabb, mind keservesebb lett, csak a heti huszonöt garas maradt meg huszonöt garasnak. Nechmuchen felesége, a jószívű, jámbor Rebecen, kisírt szemekkel járt-kelt, sóhajtozott és zokogott, panaszkodott, nem magáért, de a gyermekekért, kik rongyokban jártak, a gyomruk korgott az éhségtől — s a háznál sokszor meg kenyér sem volt. Az örökös panasz és jajszó, az örökös szemrehányás arra készítette Reb Nechmuchent, hogy a gazdagságról alkotott megállapítását revidiálja és folytassa elmélnkedését — ezuttal a szegénységről.

A gazdagság az egy nagy szerencsétlenség — gondolta — az már szent igaz, de egészen szegénynek lenni az sem jó, különben nem mondta volna bölcs Salamon a Példabeszédek könyvének 30. fejezetében: „Gazdagságot és szegénységet ne adj nékem óh Istenem”. Hisz a Talmud is is ugymondja: „A szegénység az embert letérítheti az egyenes útról és megfoszthatja a józan gondolkodástól”. Tehát a gazdagság is csapás, a szegénység is csapás, hol itt a kivezető út? Nagy lépésekkel járt föl és alá a szobában, idézetek villantak át agyán a bibliából, a talmudból és az egész nagy és szent zsidó irodalomból, majdnem úgy érezte, hogy belezavarodik, midőn egyszerre megállott a szoba közepén és hangosan kezdett gondolkodni. „Hogy a földön több szegény él, mint gazdag — az kétségtelen. Ahhoz sem fér kétség, hogy minden gazdag szívesen szabadulna meg szeerncsétlenségének okozójától, a gazdagságtól, csak hogy egy ember sem akad, ki az ő szerencsétlenségüket átvállalná. Egy ember nem akad, de ha összes szegények egy seregbe tömörülnének, akkor kötelességük volna bizonyos mértékig a gazdagokon segíteni. Ez az! Ez a megoldás! Megtaláltam a dolog nyitját! A gazdagok osszák szét vagyonukat, azok megszabadulnak a gazdagságuktól — a szegények meg a szegénységüktől.”

Reb Nechmuchen úgy érezte, hogy ő hozza a megváltást a szerencsétlen emberiségnek, szemei büszke ragyogásban fénylettek, behorpadt mellét kidüllesztette „egy csekélység” — gondolta — „ily nagy szociális kérdést megoldani”. Ámde hirtelen újra elborult az arca, bús kételyek marcangolták naiv lelkét, súlyos kérdések tódultak ajkaira, kéteessé téve egész teóriája helyességét. A Szentírásban az vagyon írva: „Izraelben mindig lesznek szegények”, az ő szociális reformja pedig a szegénységet teljesen megszünteti. A szegénység szent vallásunk tanításai szerint arra való, hogy a cedoko, a jótékonyság gyakorolható legyen, hogy a lélek a mennyország fényességébe juthasson; ha azonban a szegénység megszűnik, hogy lehet majd cedokot gyakorolni? Ujra mély barázdákba ráncolta homlokát, töprengve, tépve így szötte tovább gondolatait: „Honnan tudom én

azt, hogy a gazdagok pénze elegendő lesz-e valamennyi szegény kielégítésére? Szegények minden bizonnyal maradnak, akikkel lehet majd cedokot gyakorolni. De ha nem az összes szegények részesedhetnek a szerencsétlenség átvállalásában, kik és milyen sorrendben legyenek kötelesek a gazdagságot vállalni? Erre is megtalálta a megoldást. Először hozzanak áldozatot a rabbinusok, azután azok, akik a szent tannal foglalkoznak, utánuk ötletszerűen a többiek. Ujra meg újra átgondolta fényes tervét, mind jobbnak, mind tökéletesebbnek találta azt és boldogan ujságolta szomorú feleségének, hogy az emberiség szenvedése egykettőre megszűnik, mert ő, a pumpiáni rebe, feltalálta a boldogság szérumát. Elhatározta, hogy a nagyszerű eszmét megismerteti a szenvedő emberiséggel és mivel annyit ő is sejtett, hogy Pumpián erre nem megfelelő hely, — már csak azért sem, mert ott gazdag ember még véletlenségből sem akadt, egybegyűjtött híveit arra kérte, tegyék neki lehetővé, hogy tervével a legközelebbi nagy városba utazhasson, mit azok a jobb jövő reményében meg is tettek.

Wilna, ez volt az a város, melyben Reb Nechmuchen az alkalmas gazdagokat feltalálni vélte. Először járt életében városban és midőn a hatalmas, pompás palotákat megpillantotta, midőn a napfényben csillogó fehér függönyös, magas eblakokat, a karcsú oszlopokat, a büszke háztornyokat és kupolákat szemlélte, megsejtette azt a nagy gazdagságot és jólétet, mely e pompás palotákban lehet, mély, részvételtjes sóhaj tört elő kebléből és őszinte szájalommal gondolta: „Szerencsétlen gazdagok, ennyi fény, ennyi pompa, ennyi kárhozat!” Elhatározta, hogy misszióját oly embernél kezdi meg, aki gazdag ember és a talmudban is jártas, hogy gondolatmenetét követhesse, fejtegetéseit megérthesse. Egy bankárt keresett fel. A pompás fogatok, a fényes öltözetek, a csillogó ékszerek, a nagy csillogás és pompa, melyet útjában látott, mind jobban és jobban megszilárdították őt ebben az elhatározásban, hogy a szájalomra méltó gazdagokat megváltja szerencsétlenségüktől. Ily érzelmek között jutott el a bankár lakásához, lázas sietséggel szakította fel az iroda ajtaját és rövid lélekzettel kiáltotta be a félig nyitott ajtón: „Én, a pumpiáni rebe a bankárral akarok beszélni”. Az irodában a bankár több ügyfelével tárgyalt, kik csodálkozva nézték a szokatlan módon jelentkező látogatót. A bankár azonban barátságos solaum alejchem-mel köszöntötte a rabbit és megkérte, várjon pár pillanatig, amíg ügyfelével végez, a szomszédos fogadószobában.

Szegény pumpiáni rabbinus! Toll gyöngye ama lelki gyötrelmek leírására, miket a fogadószobában látott fény és ragyogás benne felkeltettek. A gyönyörű faragású bútorok, a hatalmas aranylábakon álló kristálytükörök, a falakon függő olajfestmények, a keskeny oszlopokon álló szobrocskák, a vitrin ezernyi aprósága, a lábakat elnyelő puha szőnyeg, a sok arany és ezüst dísz tárgy: mind egy-egy kegyetlen döfés volt résztvevő szívének. Szerencsére nem volt sok ideje a gyötrődésre, a bankár elvégezte dolgát, barátságos hangulatban nyitott be hozzá és szívélyes hangon kérdezte: „Mi vezette a rebet hozzám Pumpiánból?” Reb Nechmuchen előadta világot megváltó, nagyszerű eszméjét és fejtegetéseit a következő szavakkal fejezte be: „Meg kell Önnek vallanom, sohasem képzeltem volna, hogy ekkora szerencsétlenség lehet a földi életben. Emberek, mentések meg lelketeket, vagyétek szíveteke szavaimat, szabaduljatok meg a ti nagy szerencsétlenségetektől, a gazdagságtól, a kárhozattól!” A bankár ámulva hallgatta végig a pumpiáni rabbinus fejtegetését. Előbb arra gondolt, hogy a szegény ember eszelős, de midőn tiszta, ártatlan ragyogó szemeibe tekintett, felismerte benne a végtelenül naiv, világot nem ismerő embert, nem akarta naivságától megfosztani, azért így szólott hozzá:

„Igaz van Reb Nechmuchen, a maga teóriája az egyedül üdvözítő és én segítségére akarok lenni annak megvalósításában. Én csak egy vagyok azon szerencsétlenek közül, kik nagy vagyonnal bírnak, már pedig a jó eredmény érdekében minden gazdaggal meg kell e teóriát ismertetni. Azonkívül a szegényekkel is tárgyalni kell, rá kell beszélni őket, hogy a vagyont elfogadják; mert — nemde — könnyebb valakit rábírní arra, hogy a szerencsétlenségtől szabaduljon, minthogy ilyesmit magára vállaljon.”

„Ugy van”, helyeselte Reb Nechumchen.

„Én átveszem Öntől, pumpiáni rebbe, a dolog nehezebb részét. Ön elmegy a gazdagokhoz, hogy azokat vagyonuk felosztására rábeszélje, én meg a szegényekkel fogok megállapodni, hogy a szerencsétlenség egy részét átvállalják. Ugy hiszem, mire Ön elvégezte a dolgát a gazdagokkal, én is renben leszek a szegényekkel.”

Boldogan távozott el Reb Nechmuchen. Hogy mit végzett, nem tudom, annyi bizonyos, hogy a bankárhoz többé nem tért vissza.

Fordította: Dr. Kún Lajos veszprémi főrabbi.

Zsidó orvosok

A zsidóság történelme hajnalától a mai napig mindig és mindenütt voltak zsidó orvosok, kik a maguk körében betegek — zsidók vagy nem-zsidók — elismerését vívták ki, de azon túlnőve, az orvostudomány haladását is szolgálták, sőt sokszor oly irányokat is jelöltek ki a kutatás számára és korszakalkotó gyógyító eljárásokat, gyógymódokat állapítottak meg.

Az egységes zsidó népet **Mózes teremtette meg**, midőn a Kr. e. 1500. évben kivezette őket Egyiptomból és törvényt adott nekik. A tóra öt könyve is azt bizonyítja, **hogy Mózesnek nagy érzéke volt az egészségügy iránt.** A pusztában hozta Mózes a szombati munkaszünet törvényét: fontos egészségügyi szabály! Továbbá különös szigorral parancsolta meg a nőnek izgalmaktól való megóvását és alapos tisztálkodását, végül nevezetes rendelkezése a bélpoklosok (leprások és vérbajosok) táboron kívüli izolálása. Csupa modern hygiénia!

A helyszűke miatt le kell mondanom arról, hogy ismertessem a mózesi törvények kiegészítését, az egész óriási halách-irodalmat, mely a talmudban és kommentáraiban van lefektetve és mely a praktikus élet számára a Sulhán áruuban van összefoglalva. Csak néhány részletre szorítkozom, melyek szintén azt bizonyítják, hogy a zsidókban mindig megvolt az érzék és a tudás orvosi ismeretekben. Élijáhu próféta azt tanácsolta Haamannak, fürödjék meg a Jordán vizében, akkor megszabadul undorító kiütéseitől: a balneológia csirája! Teste melegével élesztette föl a tetszhalott fiút: ma is meleg takarókkal burkoljuk és meleg folyadékkal itatjuk az elájultat. De még erőteljesebb bizonyíték a századokon keresztül fáradhatatlanul működő próféták: szociális tanításaink orvosi alap gondolata az, hogy romlást hoznak az egész nép szervezetére a bálványimádással elpalástolt orgiák, miként rabszolgaságba jutottak és elpusztultak a fényűzéstől és dózsölésektől elgyengült népek. A zsidó nép egészségimádatának voltak élő lelkiismeretszava a próféták.

A második jeruzsálemi szent templom idején élt Palesztinában az esszénusok szektája, melyből világtörténelmi jelentőségre emelkedett ki Keresztelő Szt. János és Jézus. Az esszénusok a világtól elvonultan éltek és sokat foglalkoztak egészségügyi dolgokkal, pld. kötelező volt a minden

reggeli megfürdés a Jordán vizében stb. Foglalkoztak gyógyítással is és ezért szerepelnek Jézus csodatettei között oly sűrűn a gyógyítások. Persze azok a csodálatos esetek, melyek meg vannak örökítve (látóvá tette a vakokat, hallóvá a süketeket, elűzte az ördögöt), a mai orvosi tudományban jól ismert szuggeszció hatásai.

Szétszórátás után a vallási formák kiépítése bizonyul a zsidó népet összetartó legjobb konzerváló szernek. Az orvosi tudományokat akkor kezdik a zsidók művelni, midőn egy új haza mosolyog rájuk derűs egével: az arab Spanyolország. De még Bagdadban is élt egy híres zsidó orvos a Kr. u. X. században, Isaac el Jisraeli, akinek a diétáról szóló könyvét 600 évvel halála után latin nyelvre fordították (1555.), hogy a keresztény orvosok okuljanak belőle. Spanyolországban a zsidó orvosok a khalifák udvari orvosai és egyúttal fontos állami funkciókat végeznek. A leghíresebb közöttük R. Móse ben Maimun Maimonides, ahogy általában mondják, Ramban, ahogy a zsidók áhítattal ejtik ki a nevét. Maimonides kora leghíresebb filozófusa, akit Aquinoi Szt. Tamás, a scholastika nagymestere is tekintélyként idéz. A talmud leghíresebb magyarázója. A kairói khalifa, később Saladdin szultán udvari orvosa. Gyógyító művészetéről mind a mai napig csodákat beszél a zsidó nép. Maimonides orvosi könyveket is írt („Széfer roznath Móse”).

És következnek hosszú sorban a pápák, a spanyol grandok (főnemese), a német császár udvari orvosai, zsidó orvosok. Nagyon érdekesen írja le Graetz Henrik, a nagy zsidó történetíró, miért ez a sajátos tény. „Ugy látszik, hogy abban a titkos háborúban, a cselszövésben és méregkeverésben, mely VI. Sándor óta honosodott meg a kuriában — hol mindenki titkos ellenségét gyanúsította a másokban —, szívesebben fordultak zsidó orvoshoz, mert nem kellett attól félniök, hogy gyógyszer helyett méregpilulát adnak be a pápának vagy bíborosnak.” VI. Sándor pápa asztrónómiát művelte. — A másik híres zsidó orvos a XIV. században, orvosa, Bonet de Lates, zsidó orvos, később X. Leó orvosa. Amellett az Izsák ben Móse vagy álnéven Profiát Durán Efódi: orvos, csillagász, történetbúvár, valóságos polihisztor. Ő írta azt a híres szatíráj melynél élesebben addig még nem támadták a keresztény egyház kinövéseit, a barbár középkori intézményeket: „Al tehi káábotechá.” — Don Abiátár ibn Crescas hakóhén operálta H. Don Indunak, Aragonia királyának (1450 körül) a szemén levő hályogot. — Guglielmo di Portalone mantuai zsidó orvos, először Ferdinánd nápolyi királynak, majd Galaezzano Sforza milánói hercegnek, végül (1479) Ludovico Gondzaga hercegnek volt udvari orvosa. Lovaggá emelték; törzsapja lett egy híres orvosi dinasztia. — A híres Izsák Abrabanel, spanyol királyi pénzügyminiszter, két fia az idősebbik Juda Leon Medigo volt Gonzaloo de Cordova, spanyol főhadvezér háziorvosa; kedvenc tárgyai a matematika és filozófia és „Dialoghi di amore” c. művét korában szeltében olvasták. Izsák Abrabanel az ifjabbik, Velencében volt orvos. A híres montpellier-i orvosi iskolát, mely még ma is fennáll, 1025-ben szintén zsidó orvosok alapították.

Zsidó orvosok telepedtek meg a XVI. században az akkor még toleráns Lengyelországban; I. Zsigmond király feleségével, Bonával, vándoroltak be Olaszországból (1508—1548) és nemcsak az orvosi tudományokat művelték, de a műveltség minden ágát terjesztették. A pozsonyi Zachariás zsidó orvost Ulászló király Budára hívatta és ime, hogy szől működéséről a főudvarmester, Buztai, ediktuma: A zsidó „medicus et physicus”, Zachariás, kitűnő tudásával a királynak és sok mágnásnak és polgárnak hasznos szolgálatokat tett, miért is nem kellett a zsidók megkülönböztető ruhájában járnia, hogy annál akadálytalanabban végezhesse orvosi hivatását.”

Polyt. és vége köv.

Hotel Imperiál Prága 1 a Masaryk pályaudvartól percnnyire

A magyarok kedvenc találkozó helye!

Mérsékelt polgári árak

Ami a szülőket legjobban érdekli!

Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát

Litzmann Irma, Bpest, VI. Király-u. 18

Olcsó EZÜST ÁRUK,

tálcák, evőeszközök mélyen leszállított áron

SCHLEIFER ezüstárugyár

VII. Kazinczy-utca 10. Telefon: J 132-28
Rákóczi-ut közelében.

Prima hús, hizlalt baromfi legolcsóbb napi árban

REICH JAKAB húsnagyvágó

כשר מészárszékében

VI. Hegedűs Sándor-u. 17. sz. (Hunyadi-téri csarnokkal szemben.)

Pontos kiszolgálás.

Telefon: 29-1-10.

WEISZ MÓR

orth. כשר

Csokoládé és különféle
deszertek

Budapest, VII. Dob-u. 22.

Geduldiger Hugó

bélyegzőgyára

Budapest, VI. Vilmos császár-ut 17.

Telefon: 22-8-95.

Csehszlovák, Jugoszláv és
Romániából érkező zsidók
kedvenc találkozóhelye

KUFFLER כשר ÉTTEREM

Vilmos császár-ut 39.

(Hajós-utca sarok)

Nyugati pályaudvartól
néhány perc

Polgári árak!

Menü rendszer!

FURNÉROK

keményfa enyvezett lemezek legolcsóbban

GRÜN SÁNDOR

Budapest, VII. Kazinczy-u. 22.

Telefon: József 426-97.

A román királyság területére való bevitt és terjesztést a
bucaresti román kir. Sajtóállamtitkárság 1932 szept. 2-án kelt
6037 sz. alatt engedélyezte.